

Соціальне підприємництво

Бізнес-модель. Реєстрація.
Оподаткування.

Соціальне підприємництво

Бізнес-модель.
Реєстрація.
Оподаткування.

Посібник

Київ – 2017

УДК 658.114:364-787]:005](477)(07)

Д64

Автори:

Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю.

Д64   **Соціальне підприємництво.** Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. / Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. – Київ, ТОВ «Агентство «Україна», 2017. – 92 с.

ISBN 978-966-137-087-5

Цей посібник детально розглядає правові аспекти розвитку соціального підприємництва. Він допоможе зрозуміти, яку організаційно-правову форму можна обрати, як отримати податкові пільги та як вести документацію, щоб не мати проблем з державними органами.

Посібник було виготовлено в рамках проекту USAID «Громадяни в дії», який реалізується Українським незалежним центром політичних досліджень.

Друк цього посібника став можливим завдяки підтримці Американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). УНЦПД несе повну відповідальність за зміст, який може не відображати поглядів USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

УДК 658.114:364-787]:005](477)(07)

ISBN 978-966-137-087-5

© УНЦПД, 2017

Зміст

Вступ.....	5
I. Соціальне підприємництво: поняття, завдання, особливості бізнес-планування, залучення ресурсів, закордонні приклади та кейси в Україні.....	7
1.1. Поняття соціального підприємництва та завдання, які можна вирішити за допомогою соціального підприємництва.....	8
1.2. Можливості для розвитку соціального підприємництва в Україні	13
1.3. Можливості залучення ресурсів для старту та розвитку соціальних підприємств	18
1.4. Успішні закордонні приклади соціального підприємництва	22
1.5. Соціальні підприємництва в Україні	24
II. Створення соціального підприємства в Україні: юридичні і податкові аспекти вибору організаційно-правової форми і режиму оподаткування	27
2.1. Здійснення соціального підприємництва різними видами організацій.....	28
2.2. Соціальне підприємництво на базі неприбуткової організації.....	30
2.2.1. Здійснення благодійною організацією соціального підприємництва	30
2.2.2. Здійснення громадською організацією соціального підприємництва	33
2.2.3. Здійснення іншими неприбутковими організаціями соціального підприємництва	36
2.3. Податкові та інші пільги для соціальних підприємств, створених на базі благодійних, громадських та релігійних організацій.....	38
2.3.1. Пільги з податку на додану вартість	38
2.3.2. Пільги з податку на нерухомість	44

2.3.3. Пільги з орендної плати за державне майно	45
2.3.4. Пільги із земельного податку.....	45
2.3.5. Ведення обліку та звітність неприбуткових організацій.....	46
2.4. Організація соціального підприємства на базі суб'єктів приватного права	47
2.4.1. Організація соціального підприємства шляхом утворення юридичної особи.....	47
2.4.2. Організація соціального підприємництва через діяльність фізичних осіб.....	64
2.5. Організація соціального підприємництва шляхом укладання договорів про спільну діяльність суб'єктів різних ОПФ (організацій громадянського суспільства, підприємницьких суб'єктів, фізичних осіб)	71
III. Довідкова частина	75
3.1. Ведення обліку та звітність неприбуткових організацій.....	76
3.1.1. Податковий Звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації.....	76
3.1.2. Фінансова звітність.....	80
3.1.3. Статистична звітність	83
3.1.4. Інша податкова звітність (залежно від діяльності)	84
3.2. Western NIS Enterprise Fund. Програма Соціальних Інвестицій. Механізм доступного кредитування соціальних підприємств	86
3.2.1. Загальна інформація.....	86
3.2.2. Умови кредитування	86
3.2.3. Хто може бути потенційним одержувачем доступного кредиту ...	88
3.2.4. Критерії оцінки.....	88
3.3. Корисні джерела	89

Вступ

Соціальне підприємництво – підприємницька діяльність, спрямована на позитивні інноваційні зміни у суспільстві: пом'якшення або вирішення соціальних проблем за рахунок доходів, отриманих від власної діяльності.

Головна відмінність від звичайного бізнесу полягає в тому, що для соціального підприємництва отримання та розподіл прибутку не є самоціллю чи основною метою.

В умовах великої кількості соціальних проблем та соціально вразливих груп населення соціальне підприємництво набуває все більшої популярності як ефективний механізм подолання цих проблем. Наразі в Україні нараховується близько 700 організацій, які за тими чи іншими ознаками можна зарахувати до категорії «соціальне підприємництво».

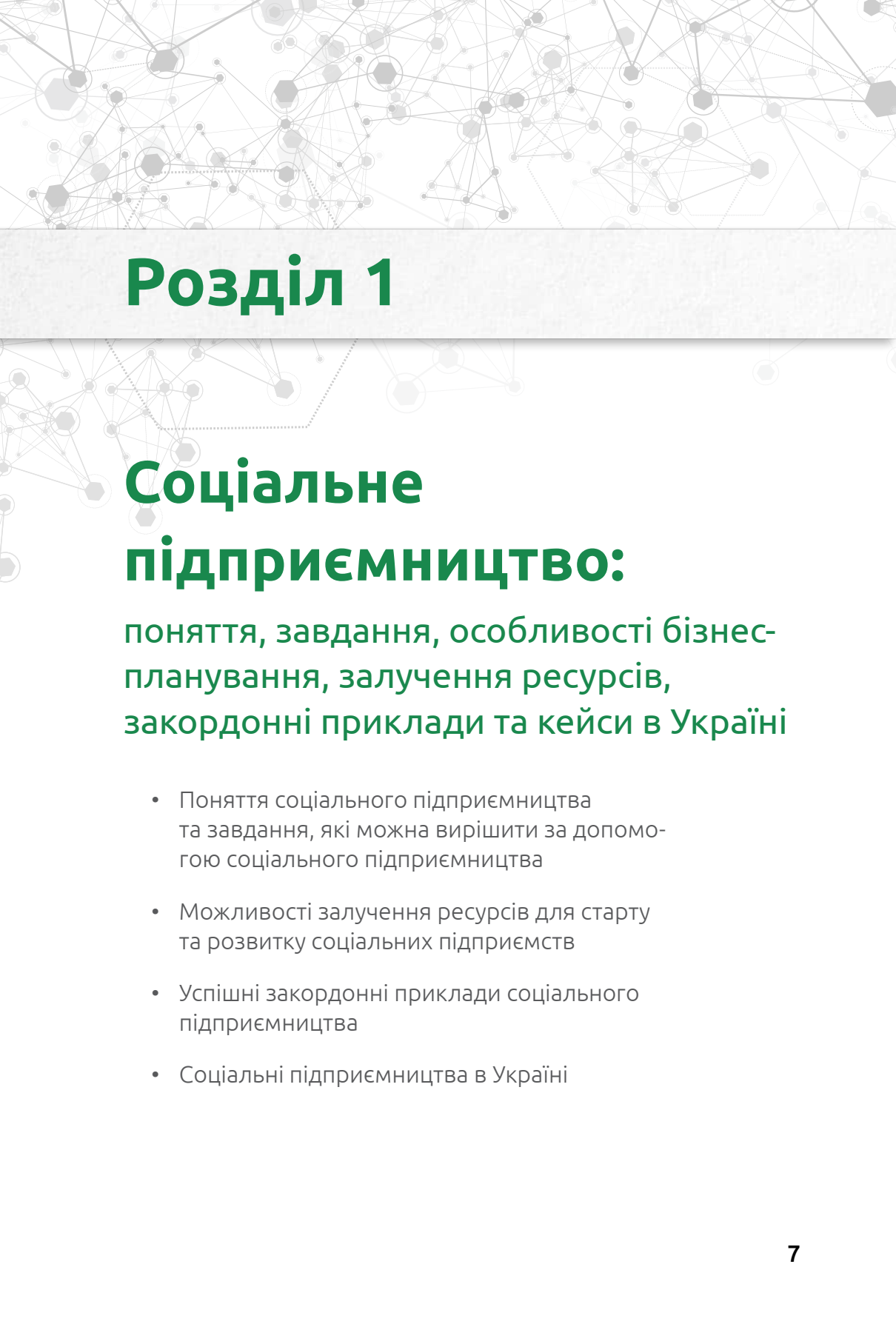
В Україні для здійснення соціального підприємства не передбачено окремої організаційно-правової форми. Тобто організувати соціальне підприємство можна у будь-якій зручній з різноманітних форм (організації громадянського суспільства, суб'єкти підприємницької діяльності тощо), із широким вибором із наявних режимів оподаткування.

Цей посібник розкриває основні положення щодо поняття соціального підприємництва та завдань, які за його допомогою можна вирішити, особливості бізнес-планування для соціальних підпри-

ємств, можливості залучення ресурсів; містить успішні закордонні приклади соціального підприємництва та кейси наявних соціальних підприємств в Україні.

Також посібник подає основну інформацію, яка дозволяє з-поміж різних організаційно-правових форм і можливих режимів оподаткування підібрати оптимальні формати для соціальних підприємств в Україні.

Посібник розрахований на активних громадян, які планують запускати соціальне підприємництво, зокрема громадських активістів, засновників, учасників, бухгалтерів соціальних підприємств тощо.

Розділ 1

Соціальне підприємництво:

поняття, завдання, особливості бізнес-планування, залучення ресурсів, закордонні приклади та кейси в Україні

- Поняття соціального підприємництва та завдання, які можна вирішити за допомогою соціального підприємництва
- Можливості залучення ресурсів для старту та розвитку соціальних підприємств
- Успішні закордонні приклади соціального підприємництва
- Соціальні підприємництва в Україні

1.1. Поняття соціального підприємництва та завдання, які можна вирішити за допомогою соціального підприємництва

Наявність великої кількості соціальних проблем та вразливих груп населення в країні змушує шукати нові та інноваційні підходи до їх вирішення. Використання комерційних підходів у соціальній сфері – це світовий тренд, який добре зарекомендував себе у багатьох країнах, зважаючи на фінансову стійкість (незалежність від грантової допомоги) та значний соціальний ефект. Для чіткого розуміння поняття «соціальне підприємництво» потрібно використовувати критерії, які дозволять чітко визначити і відокремити такий вид бізнесу від традиційного.

Ми пропонуємо критерії визначення соціального підприємництва, які використовують у Великій Британії:

Це БІЗНЕС.

Не важливо, який бізнес, традиційний чи інноваційний, виробництво чи послуги, сільське господарство чи освіта, головне, щоб він був рентабельним. Цей критерій пояснює слово «підприємництво» і є ключовим у розумінні цього явища.

Чітко визначені соціальні цілі.

Соціальне підприємство відрізняється від інших підприємств тим, що для СП соціальний ефект є прямим цілеспрямованим результатом, а не побічним продуктом діяльності. В Україні часто плутають корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) з соціальним підприємництвом, тому варто зазначити, що для соціально-відповідального бізнесу соціальний ефект є побічним продуктом діяльності і до того ж добровільним, тобто таким, що може бути включений у діяльність і виключений у будь-який момент за рішенням керівництва. Наприклад, кінотеатр, який регулярно надає безкоштовні квитки для дітей-сиріт на кіносеанси є соціально-відповідальним, однак не соціальним підприємством, бо основ-

ною метою кінотеатру є отримання прибутку для засновників, а не вирішення проблеми сирітства. Це означає, що соціальні цілі повинні бути прописані у статуті організації або в інших документах, які приймаються засновниками і є обов'язковими до виконання.

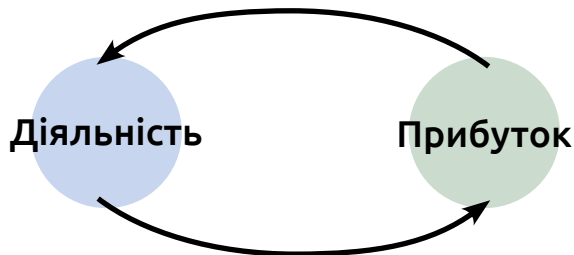

Прибуток реінвестується в розширення діяльності та / або спрямовується на досягнення соціальних цілей.

Цей критерій швидше є продовженням перших двох критеріїв, бо вказує, яким чином розподіляється прибуток від комерційної діяльності (1) залежно від соціальних цілей (2). Іншим фактором, що впливає на такий розподіл, є організаційно-правова форма соціального підприємства. Можна виділити кілька яскравих прикладів в Україні:

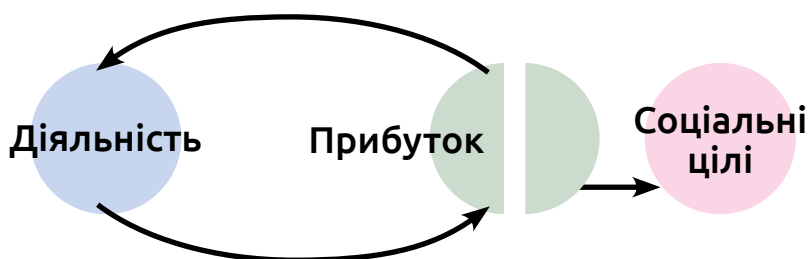
- **Весь прибуток реінвестується у розширення діяльності.**

Такий підхід притаманний соціальним підприємствам, які створені людьми з інвалідністю або соціально-вразливими категоріями людей задля самопомогі та працевлаштування, а також кооперативами, метою яких є підвищення якості життя громади. У Європі такі підприємства позначаються аббревіатурою WISE (Work Integration Social Enterprise – соціальне підприємство трудової інтеграції) і підтримуються владою, оскільки виконують дві важливі функції: 1) надають соціальні послуги клієнтам (які у той же час є працівниками); 2) дають можливість представникам уразливих груп заробляти собі на життя самостійно і не відчувати себе залежними від допомоги держави. Часто такі соціальні підприємства

не мають прибутку, оскільки не можуть конкурувати з традиційним бізнесом, однак, за його наявності, створюють додаткові робочі місця для працевлаштування ще більшої кількості людей з уразливих груп населення;

- **Частина прибутку реінвестується, частина йде на соціальні цілі.** Такий розподіл характерний соціальним підприємствам, створеним громадськими організаціями та благодійними фо-

ндами. Частину, призначену на соціальні цілі, перераховують громадській організації (благодійному фонду), що витрачає гроші на виконання певної соціальної місії. Ця схема є найбільш поширеною у світі, оскільки сприяє розвитку комерційного компонента і отримання більшого соціального ефекту. Пропорція розподілу між реінвестуванням та благодійністю може змінюватися залежно від низки чинників, таких як: розвиток бізнесу, конкуренція, економічне становище в країні, рішення акціонерів тощо;

- **Весь прибуток йде на досягнення соціального ефекту.** Такий тип часто називають «генератором прибутку», зважаючи на пряму функцію заробляння коштів на певні соціальні ініці-

ативи. Залишається певний відсоток для утримання і розвитку бізнесу, а інше спрямовується на фінансування, наприклад, громадської організації чи благодійного фонду. В Україні є приклади соціальних підприємств, які віддають від 40 до 80 % свого прибутку на фінансування різних соціальних проєктів.

Демократичне управління.

Це не менш важливий критерій, який ще раз підкреслює відмінність соціального підприємництва від корпоративної соціальної відповідальності. Лише за демократичного управління можливо поставити чіткі соціальні цілі, а найголовніше – узгодити розподіл прибутку між реінвестуванням та соціальними цілями. Цей критерій легко застосовується у соціальних підприємствах, створених громадськими організаціями, найвищий орган управління яких – загальні збори. Також форма кооперативу може забезпечувати демократичне управління, оскільки діє схема «1 акціонер – 1 голос». Ідеальним варіантом демократичного управління є залучення до процесу прийняття рішень усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів), що б ілюструвало відкритість та прозорість роботи соціального підприємства.

Відразу потрібно зазначити, що такої організаційно-правової форми, як «соціальне підприємство», в українському законодавстві не існує, а це означає, що є свої переваги й недоліки. До переваг можна зарахувати вибір тієї організаційно-правової форми, яка оптимально підходить до певного виду бізнесу і мінімізації податків. Недоліком є відсутність певних пільг з боку держави для соціальних підприємств, що робить СП більш уразливими в конкуренції з традиційним бізнесом.

Що НЕ є соціальним підприємництвом:

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) бізнесу.

Основними відмінностями соціального підприємництва і КСВ є те, що соціально-відповідальна компанія має на меті отримання прибутку, а соціальне підприємство – вирішити соціальну

проблему за допомогою отриманого прибутку; соціальна відповідальність є добровільним зобов'язанням компаній за свої рішення і діяльність, має визначений бюджет, проте він не є пропорційним до прибутку, як у соціальних підприємств, у яких чітко зазначений і зафіксований відсоток від прибутку, що йде на соціальну мету. З іншого боку, КСВ є певним стандартом діяльності корпорацій, дотримання якого відкриває нові можливості, наприклад, котування акцій на міжнародних біржах, переваги у тендерах перед компаніями, що не є соціально-відповідальними тощо. Зараз складно знайти комерційні організації, які б не допомагали (хоча б якимось) внутрішньо переміщеним особам, Збройним силам України, медичним, освітнім, культурним чи спортивним закладам, проте у них це не є метою діяльності, а, швидше, певні моральні зобов'язання перед суспільством, у якому вони працюють;

Бізнес у соціальній сфері. Є таке хибне уявлення, що компанії, які заробляють на соціальних послугах, є соціальними підприємствами. Наприклад, приватні медичні центри і клініки, які мають надважливу мету – лікувати і дбати про здоров'я людей; дошкільні дитячі заклади (садочки), які прагнуть розвитку дитини і підготовки її до школи; приватні освітні заклади, які займаються навчанням і підготовкою до дорослого життя; приватні пансіонати для літніх людей, що дбають про комфортне проживання і догляд людей похилого віку; приватні соціальні служби, які пропонують дуже якісні соціальні послуги для різноманітних верств населення та багато інших схожих прикладів. Однак називати їх соціальними підприємствами не можна, оскільки ні соціальної мети, а тим більше чіткого розподілу прибутку (які прописані у 2 і 3 критеріях СП) у них немає. Швидше, соціальний складник такі компанії експлуатують для отримання комерційної вигоди для себе чи акціонерів. Також тут варто згадати і про етичні питання соціального підприємництва, бо вже існують випадки, коли псевдосоціальні підприємства зловживали цим статусом для власної наживи. Наприклад, підприємства, які декларують працев-

лаштування людей із вразливих груп населення, отримують ресурси для створення робочих місць з державного бюджету чи різноманітних фондів на пільгових умовах, але зрештою платять таку мізерну заробітну плату або створюють такі нестерпні умови праці для робітників, що тут скоріше варто розслідувати злочини, ніж називати це соціальним підприємництвом;

Виробництво платних соціальних послуг організаціями різних форм власності. Державні соціальні служби (найбільш поширена практика) запроваджують платні соціальні послуги, які плутають з соціальним підприємництвом, оскільки є соціальна мета, є комерційна складова, однак це не відповідає критеріям соціального підприємництва, зазначеним вище. Тут швидше можна назвати запроваджену плату за соціальні послуги компенсацією за створення та надання такої послуги. Це важко зарахувати до комерційної діяльності, оскільки про прибутки не йдеться взагалі.

1.2. Можливості для розвитку соціального підприємництва в Україні

Є низка факторів в Україні, які прямо чи опосередковано впливають на збільшення кількості соціальних підприємств, згрупованих у вигляді можливостей.

Можливість №1: економічна ситуація. Відсутність ресурсів у державному бюджеті і фінансування соціальної сфери за залишковим принципом спонукає людей і громади ставати більш активними і шукати інноваційні підходи до вирішення своїх проблем, тому соціальне підприємництво розвивається швидше як певна реакція на складну економічну ситуацію. Використання бізнесових підходів у соціальній сфері застосовується в усьому світі і поки що кращої альтернативи не знайдено. Якщо

місцева влада зробить усе можливе для комфортних умов ведення бізнесу, зокрема й соціального, ефект буде колосальний: збільшиться наповненість місцевого бюджету, зменшиться рівень безробіття, зросте добробут усієї громади.

Якщо говорити про економічні наслідки, то соціальне підприємництво підвищує сукупну економічну ефективність, оскільки залучає ті ресурси, які до цього були непридатні: вразливі групи населення, відходи виробництва і життєдіяльності, а також їхні різноманітні комбінації.

Можливість №2: законодавство. Як не дивно це звучить, але у відсутності законодавства, яке прямо регулює соціальне підприємництво, є свої переваги. Наприклад, можливістю вибрати для соціального підприємства найбільш оптимальну організаційно-правову форму (ОПФ), як з погляду бізнес-моделі, так і особливостей оподаткування. А це означає, що ідея соціального підприємства може еволюціонувати від комерційного проекту громадської організації до публічного акціонерного товариства.

Варто наголосити, що не важливо, чи є така форма, як соціальне підприємство, а важливо з ЯКОЮ МЕТОЮ створюється бізнес. Тут інший підхід до бізнесу: не заради пільг ми створюємо підприємство, а для покращення якості життя вразливих груп населення чи громади загалом. Широкий спектр ОПФ успішних соціальних підприємств лише засвідчує перевагу цієї можливості. З іншого боку, у розділі правових і податкових питань цього посібника можна побачити можливості громадських і благодійних організацій займатися комерційною діяльністю, що суттєво підвищує організаційну спроможність і життєздатність зазначених інституцій.

Можливість №3: наявність людських ресурсів, які мало задіяні в традиційному бізнесу. Зокрема:

- люди з інвалідністю;
- внутрішньо-переміщені особи;
- постраждалі від збройних конфліктів;

- учасники військових дій;
- національні меншини;
- люди похилого віку;
- молодь з проблемами соціалізації;
- люди з важкими хронічними захворюваннями;
- люди, що вийшли з місць позбавлення волі;
- багатодітні родини.

Часто ці категорії громадян мають прекрасні вміння і навички (таланти), однак їхні «особливості» відлякують традиційних підприємців брати їх на роботу через силу-силенну міфів і стереотипів, а також через потребу створення універсального дизайну й адаптації робочих місць, що вимагає додаткових витрат.

Соціальне підприємництво не обов'язково допоможе подолати ці негативні стереотипи, але зробить працівників з перерахованих соціальних груп більш фінансово незалежними та впевненими у собі.

Можливість №4: споруди у власності громади. В Україні багато будівель, які перебувають у власності громади і фактично не використовуються через жахливий стан. На превеликий жаль, прислів'я «і сам не гам, і другому не дам» актуальне для місцевих влад, тому часто такі споруди перетворюються на руїни. За кордоном існує багато прикладів, коли закинуті цехи непрацюючих підприємств трансформуються в офісні центри із працевлаштуванням представників уразливих груп населення і прибутками, що спрямовуються на вирішення місцевих проблем.

Можливість №5: великий бізнес завжди зацікавлений в аутсорсингу. Багато великих підприємств намагаються не утримувати на своєму балансі низку допоміжних служб і підрозділів, бо це вимагає постійних витрат, тому все частіше можна спостерігати (тенденція) замовлення таких послуг, як прибирання, транспортування, кур'єрська доставка, обслуговування оргтехніки і мереж, реклама і зв'язки з громадськістю, організація подій,

освітні послуги, бухгалтерський облік, виробництво різних деталей тощо. Це дає змогу розвиватися малому бізнесу. Іншою складовою великого бізнесу є соціальна відповідальність, яка полягає у допомозі місцевій громаді вирішувати нагальні проблеми. Усе частіше компанії шукають можливості замінити гранти на стартапи, оскільки у цьому випадку вбивають двох зайців, бо забезпечують собі аутсорсинг і паралельно вирішують соціальну проблему, яка, своєю чергою, не вимагатиме наступних грантів. А якщо великий бізнес укладе угоду на придбання послуг соціального підприємства на 1-2 роки, то ймовірність банкрутства СП зменшиться в рази. Кількість прикладів такої співпраці в Україні збільшується.

Можливість №6: лояльність споживачів до продукції СП зростає. Споживацька культура українців змінюється на краще. Якщо 10 років тому увагу звертали, здебільшого, на ціну, то зараз переглядається і країна-виробник, і термін придатності, й інгредієнти, а також наявність соціального складника. Відчуття причетності до корисної справи, та ще й у досить простий спосіб (купування необхідного товару чи послуги), стає вагомим аргументом на користь соціальних підприємств, а тим більше на тлі підтримки національного товаровиробника. Оскільки малого бізнесу в Україні відносно мало, тобто конкуренція відсутня, то соціальні підприємці можуть легко знаходити своїх покупців, формувати більш свідому культуру споживання, а відтак спільно вирішувати нагальні соціальні проблеми у громадах.

Можливість №7: соціальне підприємництво підтримують міжнародні фонди і організації, що дозволяє і створювати, і розвивати СП. На перший погляд, задавши параметри пошуку «підтримка соціальних підприємств» в Інтернеті, ми не побачимо жодного результату, який би чітко відповів на запитання: «де взяти ресурси на стартап?» Проте існує багато пропозицій, які дотичні до соціального підприємництва, хоч і називаються по-різному, наприклад:

Особливості бізнесового планування для соціальних підприємств

Плануючи створення соціального підприємства, потрібно пам'ятати про **потрійний результат діяльності (PPP – Profit, People, Planet):**

Profit – отримання прибутку – економічна доцільність діяльності, яка дозволяє отримувати власні ресурси і бути незалежними;

People – соціальний складник – підтримка місцевої спільноти, працевлаштування людей із вразливих груп населення, вирішення соціальних проблем, фінансування соціальних проектів тощо;

Planet – відповідальність за довкілля – зменшення вуглецевих викидів, використання сучасних технологій (енергозбереження), дбайливе використання природних ресурсів, захист тварин та об'єктів природного середовища, екологічна освіта тощо.

-
- Підтримка внутрішньо-переміщених осіб від Програми Розвитку ООН. Метою програми є створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб в Україні, а також для місцевого населення Донецької та Луганської областей;
  - Допомога вимушеним переселенцям і громадам, які зазнали наслідків конфлікту, від Міжнародної організації з міграції. Одним зі складників програми є проведення тренінгів і надання грантів вимушеним переселенцям на підтримку їхніх зусиль щодо свого матеріального забезпечення через організацію малих підприємств, самозайнятість та професійне навчання;
  - Майже усі програми донорів, спрямовані на розвиток сільської місцевості, містять елементи соціального підприємництва (Фонд «Монсанта», Міжнародний благодійний фонд «Добробут громад» (Heifer International)), Фонд «Східна Європа» та інші.

1.3. Можливості залучення ресурсів для старту та розвитку соціальних підприємств

Будь-яка ідея, незалежно від того, наскільки благородною є мета її створення, потребує ресурсів, які, на перший погляд, здаються непідйомними, а тим більше на стартап. Проте, як показує вітчизняний досвід, існує багато цікавих та інноваційних підходів залучення інвестицій для соціального підприємництва. Усі вони випробувані на практиці і можуть бути адаптовані у нових галузях і різних моделях СП. Ці підходи можна умовно розділити на дві групи, відповідно до технологій отримання ресурсів:

Безповоротні інвестиції, тобто ресурси, які не потребують повернення. До цієї групи відносять багато цікавих підходів, які є не складними для реалізації:

- Використання *краудфандингових платформ*, на яких інвестиції залучаються за допомогою спільнокошту. Для залучення коштів потрібно виконати усі вимоги і умови таких платформ, а також запропонувати цікаву ідею для вирішення певної проблеми. В Україні найбільш відомою краудфандинговою платформою є «Велика ідея» (www.bigggiidea.com), яка має напрямок «соціальний бізнес» і вже кілька реалізованих проектів соціальних підприємств, що залучили кошти для старту (екологічне підприємство «Zelenew», м. Львів, яке займається переробкою побутового пластику, та інші проекти);
- *Соціальні інвестиції* від громадян або юридичних осіб з метою створення певного соціального блага. Яскравим прикладом цього підходу є громадський ресторан «Urban Space 100», м. Івано-Франківськ, який організував кампанію по залученню 100 соціальних інвесторів, які вкладуть по 1000 доларів США у створення такого соціального підприємства за 100 днів. Таким чином, на стартап було зібрано 100 000 доларів США лише у грошовій формі, не враховуючи послуг pro bono

від багатьох комерційних організацій, які прагнуть зробити своє рідне місто комфортним для життя;

- *Маркетингові кампанії*, метою яких є реалізація продукції задля створення повноцінного соціального підприємства. Прикладом такої кампанії є продаж мила ручної роботи YARA Naturals, м. Косів, Івано-Франківська обл. ([f](https://www.facebook.com/yaranaturals) /[yaranaturals](https://www.yaranaturals.com), www.yaranaturals.com) задля запуску більш повноцінного виробництва мила та інших косметичних засобів та підтримки соціальних проектів м. Косова. Ось як вони описали своє бачення на веб-сторінці: «*Yara Naturals – соціальне підприємство, покликане забезпечити стабільні джерела доходів для гуцульського етносу, заохочуючи їх плекати свої традиції та зберігати природу Карпат*». Трохи інший, комбінований, підхід застосували у Благодійному магазині «Доброслон» ([f](https://www.facebook.com/dobroslon) /[dobroslon](https://www.dobroslon.com), www.dobroslon.com) у Києві, використавши для розвитку соціального підприємства і реалізацію авторського хендмейду (оригінальні кольє бісерної в'язки; фетрушки – фетрові міні-іграшки та підвіски; розписні дерев'яні вироби; декоративні подушки, креативні хатинки для домашніх улюбленців та арт-писанки), і дари благодійників (одяг, аксесуари, взуття, побутова і комп'ютерна техніка), і навіть речі від зірок. Усе це заради фінансування будинку підтриманого проживання для людей з особливими потребами;
- *Гранти* – реалізація проектів для створення соціальних підприємств як додаткового джерела доходів для громадських та благодійних організацій. Як правило, гранти можуть отримувати неприбуткові організації для заснування дочірніх комерційних компаній з подальшою підтримкою статутної діяльності засновників. В Україні було кілька грантових конкурсів, спрямованих саме на розвиток соціального підприємництва: програма UCAN (за підтримки USAID) протягом 2004-2007 рр.

надала 28 грантів різноманітним громадським та культурним організаціям; Консорціум «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні», до якого входили Британська рада в Україні, Фонд «Східна Європа», Міжнародний фонд «Відродження», комерційний банк «Ерстебанк» та аудиторська компанія «РwС», які протягом 2010-2013 рр. готували тренерів з соціального підприємництва, створювали ресурсні центри розвитку соціального підприємництва (було підтримано 4 РЦ) та надавали малі гранти (близько 5 000 доларів США) для соціальних підприємств. З 2014 року, після початку військових дій на сході України і появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб (близько 2 000 000 осіб), з'явилися спеціальні грантові програми з підтримки самозайнятості ВПО від Програми розвитку ООН (ПРООН), Міжнародної організації з міграції (МОМ), Міжнародного фонду «Відродження» (програми «Новий відлік» та «Новий відлік 2»), Благодійного фонду «Карітас Україна» (Проект «Створення робочих місць для нового життя. Гранти для роботодавців») та ін.

Поворотні інвестиції, тобто ресурси, котрі потрібно повернути на різних умовах, до яких належать:

- *Кошти від інвесторів*, які шукають вигідні вкладення у перспективні бізнес-ідеї, однак умови отримання таких інвестицій можуть бути різними (прибутковість 50-100 % річних, частка акцій від 5 до 30 %, участь в управлінні тощо). Найбільш поширеними формами інвестування у стартапи в Україні є: *бізнес-інкубатори*, які надають інфраструктуру, навчання, стажування, менторство, і за це претендують на частку акцій вашого бізнесу (від 5 до 25 %) або на оплату послуг; *бізнес-акселератори*, метою яких є розвиток проекту до рівня створення прототипу виробу і залучення інвестицій для подальшої реалізації і які надають майже ті ж самі послуги і на таких же умовах, що й бізнес-інкубатори; *венчурні фонди* (ризиковані вкладення), які усвідомлено

Зараз в Україні є актуальною кредитна програма WNISEF, яка здійснюється спільно з банками-партнерами і спрямована виключно на підтримку соціальних підприємств (детальна інформація стосовно Програми Соціальних Інвестицій (доступного кредитування соціальних підприємств) від Western NIS Enterprise Fund у додатку).

йдуть на певний ризик заради можливості отримати високі відсотки, проте й вимоги до бізнес-ідеї у них теж досить вагомі (висока прибутковість, прекрасний бізнес-план, розмір цільового ринку, наявність постійних замовників тощо); *бізнес-ангели* – фізичні особи, що, як правило, є досвідченими підприємцями, мають вільний капітал і прагнуть вкладати у різноманітні інноваційні проекти, диверсифікуючи, таким чином, свої ризики в основному бізнесі, проте їх теж цікавить частина акцій вашої компанії.

- *Кредити*. Зазвичай, мова йде про кредитні кошти від комерційних банків, які надають позики під певні відсотки (20-40 % річних) терміном до 5 років з обов'язковою ліквідною заставою або фінансовим поручительством третьої сторони. Проте за таких умов навіть працюючі і прибуткові підприємства не можуть собі дозволити взяти кредит у банку, не кажучи вже про соціальні підприємства, які більш вразливі порівняно з традиційним бізнесом.

1.4. Успішні закордонні приклади соціального підприємництва

LONXANET, Іспанія

Інтернет-компанія, яка об'єднує рибалок і створює ефективний рибний ринок, починаючи з 2001 р.

Компанія вирішує 3 соціальних завдання:

1. Покращення соціально-економічного становища риболовецьких громад;
2. Раціоналізація ланцюжка ціноутворення і вдосконалення ринку морепродуктів в інтересах виробника і кінцевого споживача;
3. Відновлення морської екосистеми у місцях традиційного і активного риболовного промислу.

Цей проект демонструє, як об'єднання риболовних асоціацій та використання інформаційних технологій можуть стати рушійною силою для соціальних змін у традиційних громадах рибалок, що були залежними від нестабільного попиту на рибу, великої кількості посередників-спекулянтів, хижацького підходу до вилову риби, що призводило до змін в екосистемах.

Для покращення економічної, соціальної і екологічної ситуації у сфері традиційної риболовлі а також становища риболовних господарств, компанія «Lonxanet» запропонувала широку платформу електронного ринку морепродуктів, з'єднавши маркетинг і логістику у такий спосіб, щоб продукція надходила безпосередньо ресторанах чи кінцевому споживачу.

Джерело: www.fundacionlonxanet.org

Coin Street Builders, Великобританія

Coin Street Community Builders (CSCB) є соціальним підприємством та девелоперським трастом, який намагається зробити Лондонський район South Bank кращим місцем для проживання,

роботи та перебування. Починаючи з 1984 року CSCB перетворило занедбані 13 акрів землі на квітучу околицю.

У 1993 році правління Coin Street Community Builders, житловий кооператив Coin Street та траст Coin Street домовилися про спільні цілі та завдання у своїй діяльності:

«Ми соціальне підприємство, і наша мета полягає в тому, щоб зробити наш район чудовим місцем для проживання, роботи та відпочинку».

Джерело: coinstreet.org

TOMS Shoes, США

TOMS – означає Tomorrow's Shoes, взуття майбутнього.

Компанія заснована Блейком Майкоскі у 2006 р. як соціальне підприємство, метою якого є постійна допомога дітям з Аргентини елементарним взуттям. Маркетинг компанії побудований таким чином, що за кожну продану пару взуття TOMS передає пару дітям.

За 5 років діяльності понад мільйон пар взуття надано дітям з бідних родин.

Джерело: www.toms.com

Компанія «Conserve», Індія

Організація займається тим, що перетворює викинуті пластикові пакети в корисний ресурс для виробництва широкого набору продукції, що відповідає сучасній моді і вимогам вибагливих покупців. Її соціальне призначення полягає у вирішенні відразу двох взаємопов'язаних проблем великого міста – кризи переробки сміття та злиднів населення міських околиць, які складають спільноти збирачів сміття. Компанія Conserve (в перекладі з англ. – охороняти, зберігати) була заснована в 1998 р. Анітою Ахуджа (Anita Ahuja) в столиці Індії Делі як недержавна компанія. Основні цілі Conserve: 1) переробка пластикових відходів як сировини для виробництва нової продукції; 2) підвищення рівня життя людей з найбідніших верств населення Делі – міських збирачів сміття.

Аніта Ахуджа запропонувала бізнес-модель, що виконує як соціальну, так і економічну функції: забезпечує надійний заробіток збирачам сміття (в середньому в 3 рази вище, ніж їхній стандартний заробіток, оскільки вони фактично беруть участь у створенні сировини для нового виробництва) і створює комерційно успішний продукт з переробленого пластику. Запропонована Анітою ідея нова і проста водночас: за допомогою нескладної технології ручної переробки (спочатку пластик миють, потім сушать і здавлюють в листи різної товщини) старі пластикові пакети перетворюються в різнокольоровий міцний матеріал – *«handmade recycled plastic»*. Цей матеріал компанія використовує для виробництва широкого асортименту продукції: сумок, плащів і парасольок, ременів, гаманців, щоденників.

Джерело: www.conserveindia.org

1.5. Соціальні підприємства в Україні

Студія бельгійського шоколаду «Pan-Chocolatier»,
м. Миколаїв.

Рік заснування: 2011.

Сфера: виробництво цукерок ручної роботи.

Бізнес-складова: продаж цукерок.

Соціальна складова: Створення 2-5 робочих місць для батьків дітей з ДЦП. Прибуток, отримуваний від продажу шоколадних виробів, спрямовується на реалізацію проекту благодійної організації «Ми Поруч» з розвитку «Центру Іпотерапії і лікувальної верхової їзди для дітей з особливими потребами (для дітей з інвалідністю)».

Джерела фінансування: власні інвестиції, гранти.

Розподіл прибутку: 70/30

Благодійний магазин «Ласка», м. Київ.

Рік заснування: 2012.

Форма: ФОП.

Сфера: торгівля.

Бізнес-складова: продаж одягу, взуття, аксесуарів.

Соціальна складова: «Ласка» фінансує перевірені благодійні фонди, а також розвиває власні проекти.

Особливості: перший благодійний магазин в Києві (і в Україні), вже передано на соціальну сферу близько 400000 грн.

Адреса: www.laskastore.com

Майстерня добрих справ «Емаус-Оселя», м. Львів.

Рік заснування: 2012.

Організаційна форма: ГО + ФОП.

Сфера: послуги, торгівля.

Бізнес-складова: реставрація та ремонт меблів, благодійна крамниця, майстерні.

Соціальна складова: працевлаштування і реабілітація безпритульних людей.

Особливості: гасло «Непотрібних речей і непотрібних людей не буває».

Адреса: www.emaus-oselya.org

Кафе «Піца Ветерано», м. Київ.

Рік заснування: грудень 2015.

Сфера: громадське харчування.

Бізнес-складова: кафе, продаж піци.

Соціальна складова: працевлаштування ветеранів АТО, передача «підвішених піц» у волонтерський центр на залізничному вокзалі Києва та у військові госпіталі, підтримка дітей загиблих воїнів.

Розподіл прибутку: 90/10.

Адреса: /Pizza.Veterano

Соціальна пекарня «Горіховий дім», м. Львів.

Рік заснування: 2011.

Сфера: виробництво печива.

Форма: ГО + ФОП.

Бізнес-складова: продаж печива.

Соціальна складова: створені робочі місця для професійної інтеграції цільових груп неприбуткових проектів (жінки у кризових ситуаціях), підтримка Центру по роботі з жінками.

Розподіл прибутку: 30/70 (кредити).

Особливості: одне з найбільш динамічних та найбільш відомих СП в Україні.

Громадський ресторан «UrbanSpace100», м. Івано-Франківськ.

Urban Space 100 – це спільний проект компанії «23 ресторани» www.23.ua та середовища «Тепле Місто» www.warm.if.ua. Засновники ресторану – 100 людей, а чистий прибуток від його діяльності спрямовується на розвиток проектів м. Івано-Франківська.

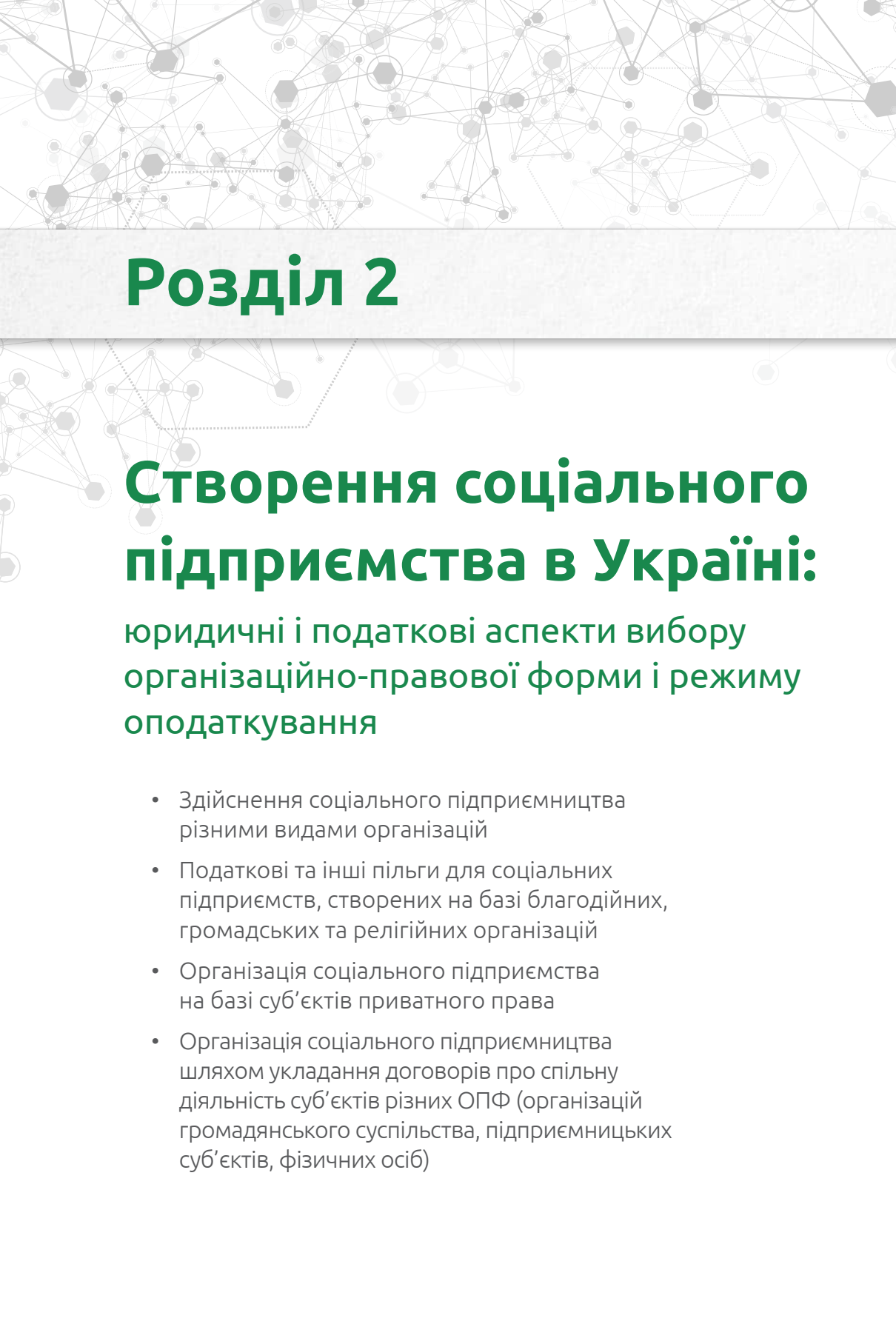
Рік заснування: 2014.

Сфера: сфера послуг, ресторан.

Особливості: прекрасний приклад пошуку інвестицій для започаткування справи, ідеально відповідає критеріям соціального підприємництва,

Розподіл прибутку: 20/80.

Адреса: [/urbanspace100](https://www.facebook.com/urbanspace100), www.urbanspace.if.ua

Розділ 2

Створення соціального підприємства в Україні:

юридичні і податкові аспекти вибору організаційно-правової форми і режиму оподаткування

- Здійснення соціального підприємництва різними видами організацій
- Податкові та інші пільги для соціальних підприємств, створених на базі благодійних, громадських та релігійних організацій
- Організація соціального підприємства на базі суб'єктів приватного права
- Організація соціального підприємництва шляхом укладання договорів про спільну діяльність суб'єктів різних ОПФ (організацій громадянського суспільства, підприємницьких суб'єктів, фізичних осіб)

2.1. Здійснення соціального підприємництва різними видами організацій

В українському законодавстві не передбачено спеціальної організаційно-правової форми для соціального підприємництва. Проте це не означає, що в соціального підприємництва взагалі немає правової бази.

62 стаття Господарського кодексу України (далі ГКУ) визначає: «Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності. Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності».

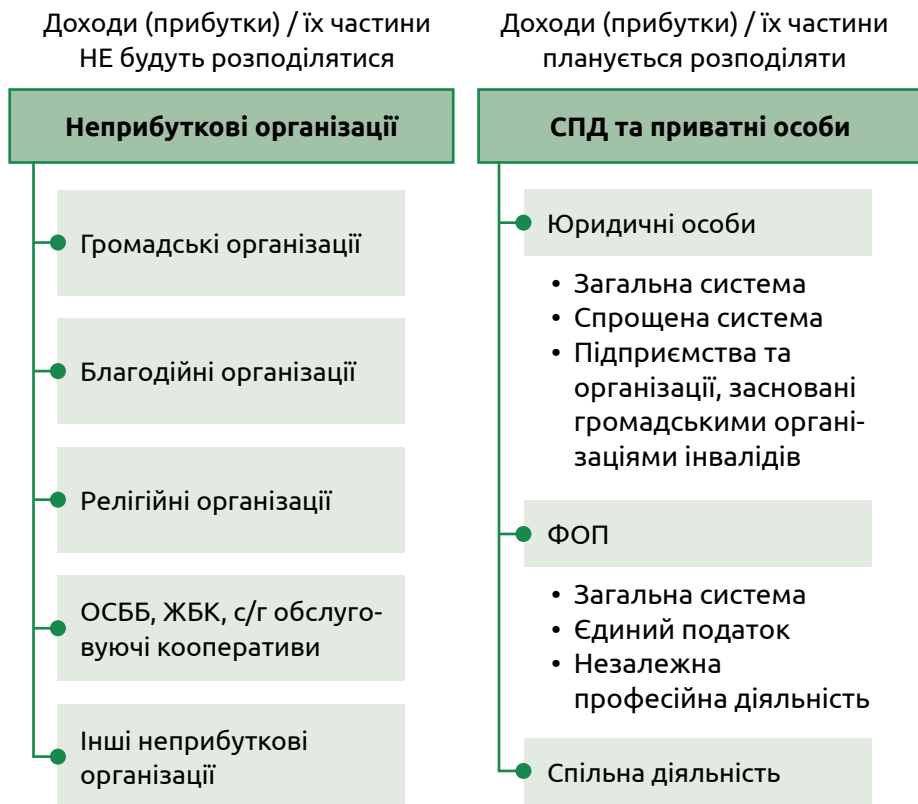
На відміну від традиційних підприємств, для вибору організаційно-правової форми з метою створення соціального підприємства потрібно зрозуміти відповідь на два питання:

- чи буде розподілятися прибуток, зокрема у разі припинення соціального підприємства (прибуток не підлягатиме розподілу та використовуватиметься на визначену наперед мету: вирішення соціальних проблем, благодійність, розвиток громади тощо; або розподілятиметься частково чи повністю);
- яка організаційно-правова форма діяльності інвесторів буде використовуватись для соціального підприємства та чи будуть здійснюватись майнові внески.

Варіанти організаційно-правових форм в Україні включають здійснення соціального підприємництва на базі (схематично представлено на малюнку нижче):

- організацій громадянського суспільства (неприбуткових організацій):
  - благодійних організацій;
  - громадських організацій;

Організаційно-правові форми для здійснення соціального підприємництва в Україні:

- інших видів ОГС як неприбуткових організацій (релігійних організацій тощо);
- підприємницьких суб'єктів приватного права:
  - юридичних осіб (на загальній системі оподаткування; із застосуванням ставки 0 %; на спрощеній системі оподаткування);
  - підприємств та організацій, заснованих громадськими організаціями людей з інвалідністю;
  - фізичних осіб-підприємців (на загальній системі оподаткування; на спрощеній системі оподаткування) / фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність;

- укладання договорів про спільну діяльність суб'єктів різних ОПФ (організацій громадянського суспільства, підприємницьких суб'єктів, фізичних осіб).

Якщо власники (інвестори) планують щоразу самостійно вирішувати, яка частина доходу (прибутку) соціального підприємства буде використана на соціальні цілі, а яка – підлягатиме розподілу, – вибір організаційно-правової форми створення соціального підприємства буде здійснюватись поза третім сектором (неурядовими неприбутковими організаціями): шляхом утворення юридичної особи приватного права фізичними особами-підприємцями / фізичними особами, що здійснюють незалежну професійну діяльність.

2.2. Соціальне підприємництво на базі неприбуткової організації

У разі, якщо доходи (прибутки), зокрема підприємницькі, не планується розподіляти – найбільш зручною та економічно вигідною формою організації соціального підприємництва без сплати податку на прибуток виступає її здійснення через неурядову організацію громадського суспільства з отриманням ознаки неприбутковості (через неприбуткову організацію): благодійну організацію, громадську організацію, релігійну організацію, сільськогосподарські обслуговочні кооперативи тощо.

2.2.1. Здійснення благодійною організацією соціального підприємництва

Правова база

Згідно із ч. 4 ст. 16 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації в Україні» (далі – Закон про БО) **благодійні організації можуть здійснювати господарську діяльність, метою якої не є отримання прибутку та яка сприяє досягненню статутних цілей.**

Що потрібно для створення соціального підприємства на базі благодійної організації?

1

Статут благодійної організації повинен містити інформацію про джерела її активів (доходів) та може визначати особливості діяльності та її припинення (ч. 2, 3 ст. 14 Закону про БО).

2

БО також має отримати КВЕД на вид підприємницької діяльності, який планує систематично здійснювати. У цьому разі здійснення витрат, пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності та отриманням доходів (прибутків), є статутним (цільовим) використанням коштів та інших активів організації.

Тобто фактично йдеться про некомерційну господарську діяльність (ч. 2 ст. 3, ст. 52 ГКУ). Це також підтверджує ч. 5 ст. 131 ГКУ: благодійна організація має право здійснювати неприбуткову господарську діяльність, спрямовану на виконання її цілей, визначених установчими документами (статутом організації).

Аналогічні положення передбачені і Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ). Так, за ст. 85 та ст. 86 ЦКУ непідприємницькі товариства не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками, але можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

Інвесторами господарської діяльності благодійного фонду можуть бути благодійники будь-якої організаційно-правової форми: фізичні та юридичні особи приватного права.

Благодійна організація може бути створена у наступних формах (ст. 13 Закону про БО):

- **благодійний фонд** (благодійна організація, яка діє на підставі статуту, має учасників та управляється учасниками, які

не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності. Активи благодійного фонду можуть формуватися учасниками та/або іншими благодійниками. Благодійний фонд може бути створено одним чи кількома засновниками);

- **благодійне товариство** (благодійна організація, яка створена не менше ніж двома засновниками та діє на підставі статуту);

Пільги та вимоги з боку Податкового кодексу України

(далі – ПКУ): згідно з п. 133.4 ПКУ благодійна організація не є платником податку на прибуток з будь-яких доходів, зокрема й від здійснення господарської діяльності, якщо виконує такі умови:

- організація має бути створена та здійснювати діяльність у порядку, визначеному Законом про БО. Установчий документ має містити обов'язкові відомості, передбачені ст. 14 Закону про БО;
- установчий документ містить заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб;
- установчий документ передбачає у разі припинення діяльності організації (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення) передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зарахування їх до доходу бюджету;
- організація має бути внесена контролюючим (фіскальним) органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій (ознака неприбутковості 0036);
- доходи (прибутки) організації використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої благодійної організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами.

- **благодійна установа** (благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, котрі один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності за рахунок таких активів та/або доходів від таких активів. Засновник / засновники благодійної установи не беруть участі в управлінні благодійною установою).

Окремо слід відзначити, що розмір адміністративних витрат (на утримання благодійної організації) не може перевищувати 20 % від доходу організації в поточному році (п. 3 ст. 16 Закону про БО).

Висновки: профільне та податкове законодавство дозволяє благодійній організації самостійно створювати соціальне підприємство, тобто провадити певну господарську діяльність (наприклад, створення сувенірної продукції або пошиття одягу) з метою досягнення статутних цілей, але винятково без розподілу отриманого доходу (прибутку), та не сплачувати податок з доходів (прибутків) від господарської діяльності – за умови дотримання п. 133.4 ст. 133 ПКУ щодо вимог до установчого документа та ведення діяльності.

2.2.2. Здійснення громадською організацією соціального підприємництва

Правова база

Згідно з ч. 2 п. 2 ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання» (далі – Закон про ГО) громадське об'єднання має право здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товари-

ства, підприємства), якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню.

Відомості про здійснення підприємницької діяльності громадським об'єднанням включаються до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Тобто ГО мають отримати КВЕД на відповідний вид підприємницької діяльності, який планують систематично здійснювати. У цьому разі витрати на здійснення підприємницької діяльності визнаватимуться статутними (цільовими).

Відповідно до п. 1 ст. 24 Закону про ГО громадські об'єднання зі статусом юридичної особи для виконання статутної мети (цілей) мають право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та іншим майном, яке, відповідно до закону, передане такому громадському об'єднанню його членами (учасниками) або державою, набуте як членські внески, пожертвування громадян,

Одним із принципів діяльності громадських об'єднань є відсутність майнового інтересу: члени (учасники) громадського об'єднання не мають права на частку майна громадського об'єднання та не відповідають за його зобов'язаннями. Доходи або майно (активи) громадського об'єднання не підлягають розподілу між його членами (учасниками) і не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого члена (учасника) громадського об'єднання, його посадових осіб (крім оплати їхньої праці та відрахувань на соціальні заходи) (п. 6 ст. 3 Закону про ГО).

Тобто громадське об'єднання має право вести підприємницьку діяльність та отримувати дохід (прибуток) від неї. Проте такий дохід (прибуток) не може бути розподілений між засновниками, учасниками, членами громадського об'єднання тощо і має бути спрямований виключно на досягнення статутної мети.

Пільги та вимоги з боку Податкового кодексу України:

згідно з п. 133.4 громадське об'єднання не є платником податку на прибуток за виконання умов, аналогічних до умов для благодійних організацій. Статут громадського об'єднання має містити обов'язкові відомості, передбачені ст. 11 Закону про ГО. Громадська організація отримує ознаку неприбутковості 0032.

Щодо використання доходів (прибутків) від здійснення підприємницької діяльності на адміністративні цілі – законодавчого обмеження немає: громадське об'єднання може спрямувати усі 100 % доходів (прибутків) від підприємницької діяльності на утримання, тобто на адміністративні витрати, але це має бути відображено в кошторисі та закріплено рішеннями відповідних керівних органів.

підприємств, установ та організацій, набуто в результаті підприємницької діяльності такого об'єднання, підприємницької діяльності створених ним юридичних осіб (товариств, підприємств), а також майном, придбаним за рахунок власних коштів, тимчасово наданим у користування (крім розпорядження) чи на інших підставах, не заборонених законом.

Залежно від організаційно-правової форми інвесторів підприємницької діяльності громадського об'єднання, що водночас є членами та засновниками (учасниками), виділяють такі **форми громадського об'єднання** (ст. 7 та ст. 8 Закону про ГО):

- громадська організація (якщо засновниками (учасниками) та членами є фізичні особи);
- громадська спілка (якщо засновниками є юридичні особи приватного права, при цьому членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права, зокрема громадські об'єднання зі статусом юридичної особи, та фізичні особи).

Кількість засновників громадського об'єднання не може бути меншою, ніж дві особи.

Висновки: профільне та податкове законодавство дозволяє громадському об'єднанню самостійно створювати соціальне підприємство, тобто провадити певну підприємницьку діяльність (наприклад, надавати соціальні послуги, виконувати роботи, надавати в оренду приміщення тощо) з метою досягнення статутних цілей (які виключають наміри отримати прибуток), та не сплачувати податок з доходів (прибутків) з комерційної діяльності за умови дотримання п. 133.4 ст. 133 ПКУ щодо вимог до установчого документа та ведення діяльності.

2.2.3. Здійснення іншими неприбутковими організаціями соціального підприємництва

Податковий кодекс дозволяє досить широкому колу неприбуткових організацій отримувати доходи від господарської, зокрема й підприємницької, діяльності та не сплачувати податок на прибуток за умови виконання вимог п. 133.4 ст. 133 ПКУ та відповідного профільного закону для такого виду неприбуткової організації.

У залежності від мети та цілей діяльності можуть бути створені різноманітні соціальні підприємства:

- виробництво та продаж церковних виробів (релігійні організації) (профільний закон – Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»);
- надання послуг водозабезпечення, побутових послуг іншим, ніж члени, особам (дачні (дачно-будівельні) кооперативи, садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства), сільськогосподарські обслуговчі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговчих кооперативів) (профільні закони – Закон України «Про кооперацію», Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію») тощо.

Підсумки та висновки:

Неприбуткові організації, зокрема ті, які здійснюють соціальне підприємництво, **можуть не сплачувати податок на прибуток** із отриманих доходів / прибутків за наступних умов:

- **установчі документи організації мають відповідати обов'язковим вимогам п. 133.4 ст. 133 ПКУ та профільного закону** (містити обов'язкові положення, загальні для всіх неприбуткових організацій, та обов'язкові відомості для відповідного виду неприбуткової організації);
- **організація має отримати у фіскальному органі ознаку неприбутковості** у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 року № 440 (організації, внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій, не є платниками податку на прибуток);

Отже, у статутних документах неприбуткової організації повинна бути передбачена можливість здійснювати підприємницьку діяльність, яка має відповідати меті діяльності неприбуткової організації. Відповідно до абз. 1 ст. 3 Національного класифікатора України «КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» ДК 009:2010 об'єктами класифікації є види економічної діяльності юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців (далі – суб'єкти), що їх на вищих рівнях класифікації групують у галузі. Згідно з абз. 2 ст. 1 основне призначення КВЕДу – визначати та кодувати головні та другорядні види економічної діяльності юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців. Таким чином, внесення відповідного виду КВЕДу для підприємницької діяльності, яка відповідає меті діяльності неприбуткової організації, до Заяви про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, є необхідним чинником збереження статусу неприбутковості у разі здійснення соціального підприємництва.

- неприбуткова організація має **спрямовувати свої доходи (прибутки) лише на ті цілі, завдання, напрями та види діяльності, які передбачені її статутними документами.** У разі порушення цієї умови організація може бути виключена з Реєстру неприбуткових установ та організацій **зі сплатою податку на прибуток від всієї суми витрат**, що будуть розглядатись як нестатутні (нецільові), зокрема у разі розподілу доходів / прибутків серед засновників, учасників, членів, членів органів правління, працівників та пов'язаних осіб.

2.3. Податкові та інші пільги для соціальних підприємств, створених на базі благодійних, громадських та релігійних організацій

Неприбуткові організації, внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій, не є платниками податку на прибуток підприємств. Проте у разі здійснення діяльності в рамках соціального підприємництва, наявності найманих працівників, виплат на користь фізичних осіб, майна, постачання товарів, послуг, що є об'єктами оподаткування іншими податками та зборами за ПКУ, неприбуткова організація зобов'язана реєструватись платником, сплачувати, звітувати з відповідних податків і зборів.

Але може мати ряд пільг по сплаті податків.

2.3.1. Пільги з податку на додану вартість

У разі, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання організацією (зокрема неприбутковою) товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, протягом останніх 12 календарних місяців сукупно перевищує 1 млн гривень (без урахування ПДВ), така організація зобов'язана зареєструватися як платник ПДВ (п. 181.1 ст. 181 ПКУ).

При цьому, за ПКУ, до розрахунку загальної суми оподатковуваних операцій з постачання товарів/послуг включаються операції, що:

- підлягають оподаткуванню за основною ставкою 20 %;
- підлягають оподаткуванню за ставкою 7 %;
- підлягають оподаткуванню за ставкою 0 %;
- звільнені (умовно звільнені) від оподаткування ПДВ.

Тобто, по суті, до розрахунку граничної суми 1 млн грн беруться всі обороти, крім як за тими операціями, що не є об'єктами оподаткування ПДВ. Звільнені від ПДВ операції включаються до розрахунку ліміту, хоч і не передбачають сплати ПДВ (адже операція є об'єктом, просто не оподатковується як пільга).

Також організація має право добровільно зареєструватись платником ПДВ – незалежно від обсягів постачання (п. 182.1 ст. 182 ПКУ).

Положення про реєстрацію платників ПДВ затверджено наказом Мінфіну від 14.11.2014 р. № 1130 (протягом наступних років вносилися зміни). Після реєстрації платником ПДВ організація має право нараховувати податковий кредит при придбанні та повинна нараховувати податкові зобов'язання при постачанні (крім операцій, які хоча і є об'єктом оподаткування, але звільняються від ПДВ як пільга).

Порядок оподаткування ПДВ передбачено розділом V та підрозділом 2 розділу XX ПКУ.

Неприбуткові організації можуть мати пільги зі сплати ПДВ.

Точніше, за ПКУ, наявність об'єкта оподаткування ПДВ залежить від суті операції (послуги), а не від кола осіб, що надають такі послуги. Наприклад, **від оподаткування ПДВ звільняються, зокрема, але не виключно, такі операції з постачання товарів / послуг, що можуть також здійснюватись у рамках соціального підприємництва:**

- постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України (пп. 197.1.1 ст. 197 ПКУ);

- постачання послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв. До таких послуг, зокрема, належать: проведення лекцій з питань науки і техніки, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту, правових знань, туризму і краєзнавства; організація літніх мовних курсів, шкіл, семінарів; групових та індивідуальних занять фізичною культурою та спортом на стадіонах, у спортивних залах і плавальних басейнах, на тенісних кортах для дітей, учнів і студентів тощо (пп. 197.1.2 ст. 197 ПКУ);
- постачання технічних та інших засобів реабілітації, послуги з їхнього ремонту та доставки; товарів спеціального призначення, зокрема виробів медичного призначення для людей з інвалідністю та інших пільгових категорій населення за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, а також комплектування і напівфабрикатів для їх виготовлення та легкових автомобілів для людей з інвалідністю уповноваженому органу влади з їх оплатою за рахунок бюджетних коштів та операції з їх безоплатної передачі людям з інвалідністю (пп. 197.1.3 ст. 197 ПКУ);
- постачання послуг із доставки пенсій, страхових виплат та грошової допомоги населенню (незалежно від способу доставки) на всіх етапах доставки до кінцевого споживача (пп. 197.1.4 ст. 197 ПКУ);
- постачання послуг для людей з інвалідністю та дітей-людей з інвалідністю реабілітаційними установами, що мають ліцензію на постачання таких послуг відповідно до законодавства (пп. 197.1.5 ст. 197 ПКУ);
- постачання реабілітаційних послуг людям з інвалідністю, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території

України фізичних осіб віком до 18 років, людей з інвалідністю, дітей-інвалідів (пп. 197.1.6 ст. 197 ПКУ);

- послуги з утримання осіб у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та людей з інвалідністю, дитячих будинках-інтернатах, реабілітаційних установах, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг); харчування й облаштування на нічліг та надання інших соціальних послуг бездомним особам у центрах обліку, закладах соціального захисту для бездомних осіб, а також особам, звільненим з місць позбавлення волі, у центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі (пп. 197.1.7 ст. 197 ПКУ);
- постачання релігійними організаціями культових послуг та предметів культового призначення за переліком, визначеним пп.197.1.9 ст. 197 ПКУ;
- безоплатне постачання товарів/послуг власного виробництва підсобними господарствами і лікувально-виробничими трудовими майстернями (цехами, дільницями) будинків-інтернатів, територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центрів реінтеграції бездомних осіб, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, спеціалізованих лікарень, лікувально-профілактичних закладів особливого типу та диспансерів за умови, що така передача здійснюється для задоволення власних потреб зазначених закладів (пп. 197.1.17 ст. 197 ПКУ);
- постачання державних платних послуг особами, уповноваженими органами влади або законодавством надавати такі послуги, обов'язковість отримання (надання) яких установлюється законодавством, включаючи плату за реєстрацію,

видачу ліцензії, сертифікатів у вигляді зборів, державного мита тощо (пп. 197.1.18 ст. 197 ПКУ);

- оплата вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт за рахунок бюджетних коштів (пп. 197.1.22 ст. 197 ПКУ);
- постачання в сільській місцевості с.-г. товаровиробниками послуг з ремонту шкіл, дошкільних закладів, інтернатів, закладів охорони здоров'я; надання матеріальної допомоги (в межах одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян на місяць на одну особу) продуктами харчування власного виробництва; послуг з обробки землі багатодітним сім'ям, ветеранам праці і війни, реабілітованим громадянам, людям з інвалідністю, самотніми особам похилого віку, особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та школам, дошкільним закладам, інтернатам, закладам охорони здоров'я (пп. 197.1.24 ст. 197 ПКУ);
- постачання (передплата) та доставка періодичних видань друкованих ЗМІ вітчизняного виробництва, підготовки, виготовлення, розповсюдження книжок, зокрема електронного контенту вітчизняного виробництва, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників, словників українсько-іноземної або іноземно-української мови вітчизняного виробництва (пп. 197.1.25 ст. 197 ПКУ);
- створення, постачання, просування, реставрація і розповсюдження національного культурного продукту в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (пп. 197.1.31 ст. 197 ПКУ) тощо.

Також звільняються від оподаткування ПДВ операції з міжнародною технічною та гуманітарною допомогою (п. 197.11 ст. 197 ПКУ); вве-

ження на митну територію України товарів як міжнародної технічної допомоги, товарів, що фінансуються за рахунок такої допомоги, постачання відповідних товарів / послуг на митній території України; ввезення на митну територію України майна як гуманітарної допомоги, наданої згідно з нормами Закону України «Про гуманітарну допомогу».

Зауважимо, що операції з **надання благодійної допомоги** також звільняються від ПДВ (пп. 197.1.15 ст. 197 ПКУ), зокрема: безоплатне постачання товарів / послуг благодійним організаціям, утвореним і зареєстрованим відповідно до законодавства, а також надання такої допомоги благодійними організаціями набувачам (суб'єктам) благодійної допомоги відповідно до законодавства про благодійну діяльність та благодійні організації.

Під безоплатним постачанням варто розуміти постачання товарів, робіт, послуг без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсації. При цьому на товари, які надходять як благодійна допомога від вітчизняних благодійників, поширюються правила маркування (передбачені пп. 197.1.15 ст. 197 ПКУ).

Стосовно новорічних подарунків та квитків: від оподаткування ПДВ звільняються (щорічно, в період з 15 листопада поточного року до 15 січня наступного року) лише операції з продажу виробничими та торговими підприємствами дитячих святкових подарунків, а також квитків на новорічно-різдвяні заходи для дітей, що закуповуються за рахунок коштів профспілкових комітетів. Пільга передбачена Законом України від 30 листопада 2000 року №2117-III

Також зазначимо, що від оподаткування ПДВ звільняються операції оператора телекомунікацій з надання телекомунікаційних послуг у частині здійснення благодійних СМС (п. 197.24 ст. 197 ПКУ зі змінами, внесеними Законом України від 06.10.2016 року № 1665). Благодійні СМС також звільняються від збору на обов'язкове державне пенсійне страхування відповідно до Закону України від 06.10.2016 року № 1664.

«Про звільнення від оподаткування грошових коштів, які спрямовуються на проведення новорічно-різдвяних свят для дітей та на придбання дитячих святкових подарунків».

Податкова звітність із ПДВ подається в порядку, встановленому законодавством, після реєстрації платником ПДВ: на сьогодні чинною є форма за наказом Мінфіну від 28.01.2016 р. № 21 зі змінами (зокрема, заповнюється декларація з ПДВ, а в разі наявності звільнених від оподаткування операцій за період – спеціальний додаток Д6).

2.3.2. Пільги з податку на нерухомість

Порядок оподаткування податком на нерухоме майно передбачено ст. 266 ПКУ.

Пільги з податку на нерухомість з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності юридичних осіб, громадських об'єднань, благодійних організацій, релігійних організацій України, статuti (положення) яких зареєстровані у встановленому законом порядку, та використовуються для забезпечення діяльності, передбаченої такими статутами (положеннями), встановлюють сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад (пп. 266.4.2 ст. 266 ПКУ).

Не є об'єктами оподаткування об'єкти нерухомості, що перебувають у власності релігійних організацій, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку та використовуються виключно для забезпечення їхньої статутної діяльності, включаючи ті, в яких здійснюють діяльність засновані такими релігійними організаціями добродійні заклади (притулки, інтернати, лікарні тощо), крім об'єктів нерухомості, в яких здійснюється виробнича та/або господарська діяльність (пп. 266.2.2 ст. 266 ПКУ).

Також з 1 січня 2017 року не є об'єктами оподаткування (пп. 266.2.2 ст. 266 ПКУ зі змінами, внесеними Законом України від 21.12.2016 року №1797):

- об'єкти нежитлової нерухомості дитячих санаторно-курортних закладів та закладів оздоровлення і відпочинку дітей, які перебувають на балансі підприємств, установ та організа-

цій, які є неприбутковими і внесені контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій;

- об'єкти нежитлової нерухомості центрів олімпійської підготовки, шкіл вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацьких спортивних шкіл і спортивних споруд всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, їхніх місцевих осередків та відокремлених підрозділів, що є неприбутковими та включені до Реєстру неприбуткових установ та організацій.

2.3.3. Пільги з орендної плати за державне майно

Орендна плата за державне майно визначається «Методикою розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 року № 786, зі змінами.

Розмір річної плати за оренду нерухомого майна редакціями періодичних видань, заснованих об'єднаннями громадян, Товариством Червоного Хреста України та його місцевими організаціями, асоціаціями органів місцевого самоврядування із всеукраїнським статусом, а також людьми з інвалідністю з метою використання під гаражі для спеціальних засобів пересування становить 1 гривню (п. 10 «Методики розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу»).

2.3.4. Пільги із земельного податку

Порядок оподаткування земельним податком передбачено статтями 269-289 ПКУ.

Не підлягають оподаткуванню земельним податком земельні ділянки, надані для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення діяльності релігійних організацій України, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку (пп. 283.1.8 ст. 283 ПКУ).

Також з 1 січня 2017 року від сплати земельного податку звільняються (пп. 282.1.5 та пп. 282.1.6 ст. 282 ПКУ зі змінами, внесені Законом України від 21.12.2016 року № 1797):

- дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади України, котрі перебувають на балансі підприємств, установ та організацій, які є неприбутковими і внесені контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій;
- центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацькі спортивні школи і спортивні споруди всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, їхніх місцевих осередків та відокремлених підрозділів, що є неприбутковими та включені до Реєстру неприбуткових установ та організацій, за земельні ділянки, на яких розміщені їхні спортивні споруди.

2.3.5. Ведення обліку та звітність неприбуткових організацій

Громадські, благодійні та інші організації після включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій не є платниками податку на прибуток підприємств. Тобто не нараховують та не сплачують податок від будь-яких доходів від своєї діяльності у разі відсутності порушення ними вимог «неприбутковості» (передбачених п. 133.4 ст. 133 ПКУ).

При цьому вони все одно мають **вести бухгалтерський облік та зберігати облікові документи** у встановлені законодавством строки: не менше 3 років від подання звітності, для складання якої вони використовувались, а для ГО – не менше 5 років (відповідно до спеціального положення – ст. 23 Закону про ГО).

Також всі неприбуткові організації мають **подавати звітність**: податкову, фінансову та статистичну.

Якщо організація має у володінні об'єкти нерухомості чи користується послугами найманих працівників, вона також подає **іншу податкову звітність** залежно від наявності відповідних об'єктів оподаткування (із податку на доходи фізичних осіб, ЄСВ, ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо).

Якщо організація має пільги з оподаткування, то зобов'язана подавати **Звіт про суми податкових пільг** (форма за постановою

Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1233): за наявності пільг із ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо (окрім податку на прибуток, адже неприбуткові організації взагалі не є платниками цього податку, тобто, за формальною ознакою, пільгою не користуються).

Також у разі отримання гуманітарної допомоги в іноземній валюті – **Звіт про наявність та розподіл гуманітарної допомоги в іноземній валюті** (до ДФС та Мінсоцполітики у довільній формі).

Детальну інформацію щодо видів звітів та особливостей звітування неприбуткових організацій можна знайти в додатках до посібника.

2.4. Організація соціального підприємства на базі суб'єктів приватного права

2.4.1. Організація соціального підприємства шляхом утворення юридичної особи

Юридична особа на загальній системі оподаткування

Здійснення діяльності підприємствами та організаціями відбувається на підставі обраного коду видів економічної діяльності (КВЕД). Присвоєння відповідного КВЕДу відбувається на підставі положень статуту підприємства (організації).

Якщо підприємство (наприклад, товариство із обмеженою відповідальністю) обрало загальну систему оподаткування податком на прибуток, то відповідно до п. 134.1 ст. 134 ПКУ об'єктом оподаткування податком на прибуток є: прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів

Підприємство на загальній системі оподаткування сплачує податок на прибуток за ставкою 18 % від об'єкта оподаткування (базова ставка за п. 136.1 ст. 136 ПКУ).

фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III ПКУ.

Для добродійної, громадської, соціально позитивної діяльності платників податку на прибуток у ПКУ передбачені окремі особливості врахування понесених витрат при визначенні об'єкта оподаткування – суми, від якої буде вираховуватись 18 %.

Благодійна допомога неприбутковим організаціям:

Так, якщо метою соціального підприємства (або однією із цілей) є, наприклад, благодійна допомога дитячим будинкам, домам людей з інвалідністю (підтримка певних неприбуткових організацій), то підприємство на загальній системі оподаткування має право зменшити об'єкт оподаткування на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій (згаданим вище дитячим будинкам та домам людей з інвалідністю), – **у розмірі, що не перевищує 4 % оподатковуваного прибутку попереднього звітного року** (пп. 140.5.9 ст. 140 ПКУ). У разі, якщо сума перевищує 4 %, сума перевищення буде збільшувати фінансовий результат до оподаткування (збільшувати об'єкт оподаткування).

Цією нормою також користуються підприємства приватного права, у яких на рівні корпоративної політики (корпоративна соціальна відповідальність) передбачено систематичне перерахування / надання допомоги неприбутковим організаціям певного напрямку (часто у прийнятому підприємством фіксованому розмірі від річного прибутку). Такі підприємства приносять позитивний соціальний ефект, одночасно підвищуючи імідж своєї організації, при цьому понесені витрати можуть бути враховані для зменшен-

ня об'єкта оподаткування (у межах згаданого розміру 4 %). Взаємовигідна суспільна допомога.

Благодійна допомога АТО:

Тимчасово, **на період проведення антитерористичної операції**, платник податку має право зменшити об'єкт оподаткування на всю суму коштів або вартість товарів, які добровільно перераховані (передані) для потреб забезпечення проведення АТО (тобто без обмеження 4 %, встановленого пп. 140.5.9 ст. 140 ПКУ, без необхідності проведення збільшення фінансового результату до оподаткування на суму перевищення 4 %) (п. 33 підрозділу 4 розділу XX ПКУ).

Зокрема, наступним отримувачам: Збройним силам України, Національній гвардії України, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки України, Державній прикордонній службі України, Міністерству внутрішніх справ України, Управлінню державної охорони України, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, їхнім з'єднанням, військовим частинам, підрозділам, установам або організаціям, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету.

Зокрема, коштів або наступних товарів: спеціальних засобів індивідуального захисту (касок, бронежилетів, виготовлених відповідно до військових стандартів), технічних засобів спостереження, лікарських засобів та медичних виробів, засобів особистої гігієни, продуктів харчування, предметів речового забезпечення, а також інших товарів, виконаних робіт, наданих послуг за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України).

Замовлення соціальних послуг, робіт та придбання товарів, необоротних активів у неприбуткових організацій:

Якщо підприємство приватного права підтримує неприбуткові організації, зокрема стимулює господарські / підприємницькі ініціативи, купуючи у них товари, серед яких необоротні активи, роботи, послуги, то таке підприємство також може зменшити свій об'єкт оподаткування на суму вартості придбання у неприбутко-

вих організацій, – у річному обсязі, що не перевищує 25 розмірів мінімальної заробітної плати на 1 січня відповідного року (пп. 140.5.4 ст. 140 ПКУ зі змінами, внесеними Законом України від 21.12.2016 року № 1797).

Якщо річна сума придбання у неприбуткових організацій, внесених до Реєстру неприбуткових установ та організацій, на дату придбання перевищує вказаний розмір 25 мінімальних з/п, то **фінансовий результат до оподаткування підприємства на загальній системі оподаткування збільшується на суму 30 % вартості** товарів, зокрема необоротних активів, робіт та послуг, придбаних у неприбуткових організацій, окрім як у бюджетних установ та об'єднань страховиків (для яких обмеження не застосовується). (Проте це обмеження діє щодо товарів, робіт, послуг, зазначених у п. 140.2 ст. 140 ПКУ (проценти за борговими зобов'язаннями на користь пов'язаної особи-нерезидента) та у пп. 140.5.6 ст. 140 ПКУ (роялті на користь нерезидента) та операцій, визнаних контрольованими відповідно до ст. 39 ПКУ, для яких діють окремі правила).

Це обмеження передбачене в законодавстві з метою уникнення можливих зловживань з боку підприємств-«благодійників» та «пов'язаних» із ними неприбуткових організацій щодо придбання товарів, робіт, послуг за дуже завищеними цінами у значних обсягах (з метою мінімізації податків). Адже таке підприємство-«благодійник» могло б включати понесені витрати у значних обсягах до зменшення об'єкта оподаткування, при цьому набувачі такої підтримки як неприбуткові організації податку на прибуток з отриманих доходів (прибутків) не сплачують.

Проте, ПКУ передбачені умови, за яких обмеження не буде застосовуватися, або буде у меншому обсязі (тобто від 0 % до 30 %).

Так, підприємство може врахувати понесені витрати без обмеження 30 % у будь-якому обсязі, якщо такий платник податку зможе підтвердити, що ціна відповідного придбання відповідає «середньоринковій», тобто визначеній за принципом «витягнутої руки» відповідно до процедури, встановленої ст. 39 ПКУ (цінове дослідження проведено, підтверджувальна документація з транс-

фертного ціноутворення наявна, при цьому, власне, подання звіту про контрольовані операції не вимагається).

Якщо ціна придбання товарів, зокрема необоротних активів, робіт та послуг все ж таки перевищує їхню «середньоринкову» ціну, визначену відповідно до принципу «вितягнутої руки» (але менш, ніж на 30 %), – коригування фінансового результату до оподаткування здійснюється на розмір різниці між вартістю придбання і такою «середньоринковою» вартістю.

Тобто у випадку завищення ціни придбання над «середньоринковою», проте у розмірі, меншому за 30 %, у разі проведення цінового дослідження та забезпечення підтверджувальної документації з трансфертного ціноутворення – підприємство може збільшити фінансовий результат до оподаткування тільки на суму різниці між завищеною ціною придбання та «середньоринковою» (тобто від 0 % до 30 %).

Юридична особа на загальній системі оподаткування веде бухгалтерський облік, складає та подає фінансову та статистичну звітність, декларацію з податку на прибуток підприємств (а також додатково фінансову звітність як додаток до неї), та у разі отримання пільг з оподаткування – Звіт про суми податкових пільг: за наявності пільг з податку на прибуток, ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо.

Висновок: порівнюючи податкове навантаження на діяльність соціального підприємства – неурядової організації та підприємства на загальній системі оподаткування, можна зробити такі висновки:

- якщо доходи (прибутки) від здійснення діяльності соціального підприємства будуть цілком спрямовуватися на благодійну, громадську діяльність, то неприбуткова організація не сплачуватиме податок на прибуток з будь-якої суми та будь-яких доходів (прибутків), у той час як прибуткове підприємство на загальній системі оподаткування лише зменшить фінансовий результат до оподаткування на 4 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року, при цьому має відповідні обмеження щодо придбання товарів (робіт, послуг) у неприбуткової організації;
- якщо цілями створення та діяльності соціального підприємства

є спрямування лише частини доходу (прибутку) на благодійну, громадську діяльність, а решту доходів (прибутків) засновники мають бажання розподіляти між собою – варто обирати організаційно-правову форму платника податку та сплачувати податок на прибуток з об'єкта оподаткування, зменшеного з урахуванням понесених добровільних витрат у встановлених межах.

Адже профільним та податковим законодавством забороняється благодійним та громадським організаціям розподіляти доходи (прибутки) від будь-якої діяльності, зокрема підприємницької, між засновниками, учасниками, членами органів правління, працівниками та пов'язаними особами. За порушення цієї вимоги (розподіл доходів / прибутків чи інший напрямок нецільового / нестатутного використання активів) – неприбуткова організація позбавляється ознаки неприбутковості, виключається з Реєстру та сплачує податок на прибуток, причому з усієї суми нецільового використання за час перебування у Реєстрі (не з об'єкта оподаткування), із нарахуванням відповідальності (у разі виявлення порушення фіскальним органом). У подальшому така організація сплачує податок на прибуток з об'єкта оподаткування як платник податку на прибуток.

Тимчасові (перехідні, до 2022 року) умови для здійснення соціального підприємництва юридичними особами-платниками податку на прибуток за ставкою 0 %

Положеннями Податкового кодексу України тимчасово передбачено можливості для здійснення соціальної підприємницької діяльності юридичними особами на загальній системі оподаткування без сплати податку на прибуток (за ставкою 0 %) – у разі відповідності встановленим критеріям.

Зокрема, зазначені умови наразі діють з 1 січня 2017 року і до 31 грудня 2021 року (визначені п. 44 підрозділу 4 розділу XX ПКУ, у редакції зі змінами, внесеними Законом від 21.12.2016 р. № 1797).

Хоча зауважимо, що подібні умови діяли і до цього: у період з 1 січня 2015 року і до 1 січня 2016 року (згідно з п. 16 підрозділу 4 розділу XX ПКУ, у редакції зі змінами, внесеними Законом від 28.12.2014 р. № 71). Тому, можливо, аналогічні положення будуть пролонговані й у подальшому.

Для можливості застосування таких пільгових положень Податкового кодексу соціальне підприємство має одночасно відповідати наступним критеріям:

- річний дохід, визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний період, не перевищує 3 мільйонів гривень;
- розмір нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) кожному з працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншим як 2 мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом.

При цьому право на нульову ставку податку на прибуток соціальне підприємство має у таких випадках:

- утворене після 1 січня 2017 року;
- діюче, у якого протягом 3 послідовних попередніх років (або

протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їхнього утворення пройшло менше 3 років) одночасно:

- щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує 3 мільйонів гривень;
- середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду становила від 5 до 20 осіб;
- зареєстроване платником єдиного податку в період до 1 січня 2017 року та у якого одночасно:
  - за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до трьох мільйонів гривень;
  - середньооблікова кількість працівників становила від 5 до 50 осіб.

При цьому, якщо платники податку, котрі застосовують пільгову нульову ставку, у будь-якому звітному періоді досягли показників щодо отриманого доходу, середньооблікової чисельності або середньої заробітної плати працівників, з яких хоча б один не відповідає зазначеним критеріям, – такі платники податку зобов'язані оподатковувати прибуток, отриманий у такому звітному періоді, за ставкою 18 %.

Також зауважимо, що дія пільгових положень не поширюється на таких суб'єктів господарювання:

- утворених після 1 січня 2017 року шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), приватизації та корпоратизації;
- які здійснюють:
  - зовнішньоекономічну діяльність (крім діяльності у сфері інформатизації);
  - виробництво продукції на давальницькій сировині;
  - оптову торгівлю і посередництво в оптовій торгівлі;
  - операції з нерухомим майном (гр. 68 КВЕД ДК 009:2010);
  - діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку (гр. 69 КВЕД ДК 009:2010);
  - діяльність у сфері інжинірингу (гр. 71 КВЕД ДК 009:2010);

- діяльність у сфері розваг (визначену в пп. 14.1.46 ст. 14 ПКУ);
- виробництво, оптовий продаж, експорт, імпорт підакцизованих товарів;
- виробництво, оптовий та роздрібний продаж пально-мастильних матеріалів;
- видобуток, серійне виробництво та виготовлення дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- видобуток та реалізацію корисних копалин загальнодержавного значення;
- фінансову та страхову діяльність (гр. 64 – гр. 66 Секції К КВЕД ДК 009:2010);
- діяльність з обміну валют;
- поштову та кур'єрську діяльність (гр. 53 КВЕД ДК 009:2010);
- охоронну діяльність;
- діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;
- діяльність з надання послуг у сфері телебачення і радіомовлення відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»;
- діяльність у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води.

Платникам податку за ставкою 0 % слід враховувати обмеження стосовно дивідендів: у разі нарахування та виплати ними дивідендів своїм акціонерам (власникам) юридичним особам – потрібно нарахувати та внести до бюджету авансовий внесок із податку на прибуток за ставкою 18 %, без зменшення суми виплат дивідендів на суму сплаченого податку (порядок сплати такого авансового внеску встановлено п. 57.1-¹ ст. 57 ПКУ), а також сплатити податок на прибуток за ставкою 18 % за звітний податковий період, у якому здійснювалося таке нарахування та виплата дивідендів.

Висновок: здійснення соціального підприємництва шляхом застосування нульової ставки податку на прибуток загальної системи оподаткування (тобто без сплати податку на прибуток) може бути зручною, але тимчасовою формою організації для юридич-

них осіб з обсягом річного доходу до 3 мільйонів гривень та у разі відсутності обов'язкової потреби у виплаті дивідендів протягом періоду застосування пільги. Проте використання цієї пільгової форми оподаткування можливе у разі виконання ряду критеріїв, окремі з яких, особливо для новостворених підприємств з невисоким обсягом доходу, можуть викликати складнощі (зокрема, мінімальний розмір з/п). Тобто при виборі такої схеми діяльності слід врахувати всі можливі види діяльності, плановий обсяг доходу, чисельність працівників та з/п, яку підприємство зможе виплачувати, та питання необхідності виплат дивідендів протягом періоду дії пільги (якщо засновниками є юридичні особи). Також потрібно заздалегідь проаналізувати можливі подальші схеми оподаткування діяльності для Вашої ОПФ соціального підприємництва після завершення дії пільги.

Юридична особа на спрощеній системі оподаткування

Юридична особа може обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим ст. 291 ПКУ, та реєструється платником єдиного податку (юридичні особи) у порядку, визначеному главою XIV ПКУ.

Юридичні особи будь-якої ОПФ можуть бути платниками єдиного податку третьої групи за умови, що річний обсяг доходу не перевищує 5 млн грн (п. 291.4 ст. 291 ПКУ).

Юридичні особи-сільськогосподарські товаровиробники можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи за умови, що у них частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній рік дорівнює або перевищує 75 %. Новоутворені юридичні особи – з наступного календарного року, якщо с.-г. частка за попередній рік (створення) становить не менше 75 % (п. 291.4 ст. 291 ПКУ).

Умови, за яких юридичні особи не можуть бути платниками єдиного податку, зазначені в п. 291.5 та п. 291.5-¹ ст. 291 ПКУ (обмеження за видами діяльності, складом засновників, наявністю податкового боргу тощо).

Також є обов'язкова вимога до форми розрахунків: платники єдиного податку третьої групи повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій) (п. 291.6 ст. 291 ПКУ).

Доходом платника єдиного податку третьої групи (юридичної особи) є будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі (вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів, робіт, послуг). Деякі особливості визначення доходу платника ЄП (щодо продажу основних засобів, кредиторської заборгованості, за посередницькими договорами, кредитів, фінансової допомоги, дивідендів, в іноземній валюті тощо) визначені п. 292.2 – п. 292.5, п. 292.11, п. 292.15 ст. 292 ПКУ.

Базою оподаткування єдиним податком є дохід платника єдиного податку третьої групи, що оподатковується за ставками (п. 293.3 ст. 293 ПКУ):

- 3 % доходу – у разі сплати ПДВ;
- 5 % доходу – без сплати ПДВ.

Подвійний розмір ставок застосовується (п. 293.5 ст. 293 ПКУ):

- до суми перевищення граничного обсягу доходу для платника ЄП (5 млн грн);
- при застосуванні способу розрахунків у негрошовій формі;
- від здійснення видів діяльності, не передбачених для ЄП.

Платники єдиного податку третьої групи використовують дані спрощеного бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат (пп. 296.1.3 ст. 296 ПКУ).

Для с.-г. товаровиробників-платників ЄП четвертої групи об'єктом оподаткування є площа с.-г. угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності с.-г. товаровиробника або надана йому у користування, зокрема на умовах оренди (п. 292⁻¹.1 ст. 292⁻¹), що оподатковується за ставками, вста-

новленими п. 293.9 ст. 293 ПКУ (залежно від категорії (типу) земель, їх розташування), до нормативної грошової оцінки одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), а для земель водного фонду – нормативної грошової оцінки ріллі в області, з урахуванням коефіцієнта індексації.

Юридична особа на спрощеній системі оподаткування веде бухгалтерський облік, складає та подає фінансову та статистичну звітність, декларацію платника єдиного податку та, у разі отримання пільг з оподаткування, – Звіт про суми податкових пільг (за наявності пільг із ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо).

Платники єдиного податку звільняються від сплати таких податків і зборів (п. 297.1 ст. 297 ПКУ):

- податку на прибуток підприємств;
- ПДВ (крім осіб, що обрали ставку ЄП зі сплатою ПДВ);
- земельного податку (крім за земельні ділянки, що не використовуються платниками ЄП для провадження господарської діяльності / сільськогосподарського товаровиробництва);
- рентної плати за спеціальне використання води (платниками єдиного податку четвертої групи).

Висновок: юридична особа на спрощеній системі оподаткування веде спрощений облік та сплачує податок за меншою ставкою, ніж на загальній системі оподаткування, проте який обчислюється не від прибутку, а від сукупного доходу (чи площі земель для 4 групи ЄП). Можливість та вигідність застосування загальної чи спрощеної системи оподаткування третьої групи має визначатись залежно від видів діяльності та норми рентабельності бізнесу (відношення чистого прибутку до виручки). Так, якщо рентабельність бізнесу перевищує орієнтовно 28 % (точніше, близько 27,8 %), то сума єдиного податку за ставкою 5 % буде меншою за відповідну суму податку на прибуток за ставкою 18 %. Якщо ж рентабельність буде нижчою за вказаний обсяг (тобто питома вага витратної ча-

стини буде більшою), то сума податку на прибуток за ставкою 18 % буде меншою за відповідну суму єдиного податку за ставкою 5 %.

При цьому юридична особа на спрощеній системі не має ніяких пільг з єдиного податку, якщо створює та розвиває соціальне підприємство чи здійснює благодійну діяльність.

Підприємства та організації, засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю

Громадські організації людей з інвалідністю, їх спілки створюються з метою забезпечення рівних прав і можливостей людей з інвалідністю та їхнього соціального захисту, виявлення, усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб таких осіб, зокрема стосовно доступу їх нарівні з іншими громадянами до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, а також, з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів, – до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту, надання соціальних послуг, залучення людей з інвалідністю до суспільної діяльності, здійснення громадського контролю за дотриманням прав людей з інвалідністю, представництва їхніх інтересів та усунення будь-яких проявів дискримінації стосовно людей з інвалідністю, які мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством.

Основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні, забезпечення рівної з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість людям з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями і інтересами, – визначено Законом України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні».

З метою виконання статутних завдань і цілей зареєстровані громадські організації людей з інвалідністю, їх спілки мають право

здійснювати необхідну господарську діяльність без мети отримання прибутку, а також господарську та підприємницьку діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, а також підприємств, заснованих на колективній власності громадських організацій (ст. 14 Закону України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні»).

Продукція підприємств і організацій громадських організацій людей з інвалідністю включається до державного замовлення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Об'єкти капітального будівництва, які зводяться за рахунок коштів громадських організацій людей з інвалідністю, у заявленому обсязі включаються до державного замовлення.

Пільги з податку на прибуток

Підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю реєструються у відповідному контролюючому органі в порядку, передбаченому для платників податку на прибуток.

При цьому звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю і є їхньою повною власністю, отриманий від продажу (постачання) товарів, виконання робіт і надання послуг, за умови, що (п. 142.1 ст. 142 ПКУ):

- протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість людей з інвалідністю, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 % середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу;
- фонд оплати праці таких людей з інвалідністю становить протягом звітного періоду не менш як 25 % суми загальних витрат на оплату праці.

Виключення становить (не звільняється від оподаткування):

- прибуток, отриманий у результаті операцій, що не є продажем товарів (робіт, послуг);
- прибуток від продажу підакцизних товарів та послуг із постачання підакцизних товарів, отриманих у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, довірчого управління, інших

цивільно-правових договорів, що уповноважують такого платника податку здійснювати постачання товарів від імені та за дорученням іншої особи без передачі права власності на такі товари.

Підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю мають право застосовувати цю пільгу за наявності дозволу на право користування такою пільгою, який видається уповноваженим органом (відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні»): рішення про надання дозволу підприємствам та організаціям громадських організацій людей з інвалідністю на право користування пільгами з оподаткування, а також на отримання позик, фінансової допомоги, дотацій приймаються Мінсоцполітики (центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту людей з інвалідністю, ветеранів війни), обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань соціальної політики, виходячи з техніко-економічного та соціального обґрунтування заходів, для здійснення яких використовуватимуться ці кошти.

Порядок надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій людей з інвалідністю затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 року № 1010.

У разі порушення вимог щодо цільового використання вивільнених від оподаткування коштів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання з податку на прибуток за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, а також сплатити пеню, нараховану відповідно до ПКУ.

Підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю ведуть бухгалтерський облік, складають та подають фінансову та статистичну звітність, декларацію з податку на прибуток (зокрема й спеціальний додаток ПЗ) та Звіт про суми податкових пільг (щодо податку на прибуток та за наявності пільг із ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо).

Пільги з ПДВ: звільняються від оподаткування ПДВ операції з постачання товарів та послуг, що безпосередньо виготовляються підприємствами та організаціями, які засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю (за аналогічних умов, як і для пільг з податку на прибуток: якщо кількість людей з інвалідністю, котрі мають у таких організаціях основне місце роботи, становить протягом попереднього звітного періоду не менш як 50 % середньооблікової кількості штатних працівників; і за умови, що фонд оплати праці таких людей з інвалідністю становить протягом звітного періоду не менш як 25 % суми загальних витрат з оплати праці, що належать до складу витрат згідно з правилами оподаткування податком на прибуток підприємств (ст. 197.6 ПКУ).

Безпосереднім вважається виготовлення товарів / послуг, у результаті якого сума витрат з переробки сировини, комплектувальних виробів, складових частин, інших покупних товарів / послуг, які використовуються при виготовленні, становить не менш як 8 % ціни постачання таких виготовлених товарів / послуг.

Подібно до обліку з податку на прибуток, виняток становлять операції (не звільняються від ПДВ) з постачання підакцизних товарів та послуг, що надаються під час проведення лотерей і розважальних ігор, а також послуги з постачання товарів, отриманих у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, довірчого управління, інших цивільно-правових договорів, які уповноважують такого платника податку здійснювати постачан-

У разі порушення вимог контролюючий орган скасовує реєстрацію як особи, що має право на податкову пільгу, а податкові зобов'язання такого платника податку перераховуються з податкового періоду, за результатами якого були виявлені такі порушення, відповідно до загальних правил оподаткування, встановлених Податковим кодексом, та з одночасним застосуванням відповідних фінансових санкцій.

ня товарів від імені та за дорученням іншої особи без передачі права власності на такі товари.

Зазначену пільгу підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю також мають право застосовувати за наявності реєстрації у відповідному контролюючому органі на підставі заяви про отримання такої пільги і рішення уповноваженого органу відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні».

Також від оподаткування ПДВ звільняються операції з постачання бібліотеками, які перебувають у власності всеукраїнських громадських організацій людей з інвалідністю, платних послуг з комплектування реєстраційно-облікових документів (квитків, формулярів), користування рідкісними, цінними довідниками, книгами, тематичного добору літератури за запитом споживача та надання тематичних, адресно-бібліографічних та фактографічних довідок (пп. 197.1.20 ст. 197 ПКУ).

Податкова звітність із ПДВ таких підприємств та організацій подається в порядку, встановленому законодавством (декларація з ПДВ, зокрема спеціальний додаток Д6).

Пільги з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: не є об'єктами оподаткування об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які перебувають у власності громадських організацій людей з інвалідністю та їхніх підприємств (пп. 266.2.2 ст. 266 ПКУ).

Пільги із земельного податку: від сплати земельного податку звільняються громадські організації людей з інвалідністю України, підприємства та організації, які засновані громадськими організаціями людей з інвалідністю та спілками громадських організацій людей з інвалідністю і є їхньою повною власністю за виконання «стандартних» умов (де протягом попереднього календарного місяця кількість людей з інвалідністю, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 % середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу та за умови, що фонд оплати праці таких людей з інвалідністю становить протягом звітного періоду не менш як 25 % суми загальних витрат на оплату праці).

Зазначені підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю мають право застосовувати цю пільгу за наявності дозволу на право користування такою пільгою, який надається уповноваженим органом відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні». У разі порушення вимог цієї норми зазначені громадські організації людей з інвалідністю, їхні підприємства та організації зобов'язані сплатити суми податку за відповідний період, проіндексовані з урахуванням інфляції, а також штрафні санкції згідно із законодавством (пп. 282.1.2 ст. 282 ПКУ).

Також від сплати земельного податку звільняються санаторно-курортні та оздоровчі заклади громадських організацій людей з інвалідністю, реабілітаційні установи громадських організацій людей з інвалідністю (пп. 282.1.1 ст. 282 ПКУ).

Висновок: Підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю за умови виконання поставлених вимог та отримання дозволу мають ряд пільг з оподаткування, тобто для здійснення соціального підприємництва через такі організації передбачено сприятливий податковий режим.

2.4.2. Організація соціального підприємництва через діяльність фізичних осіб

Через ФОП на загальній системі оподаткування

Від обрання видів підприємницької діяльності за класифікатором значною мірою залежить, як буде оподатковуватися діяльність, якою займається ФОП.

Для фізичних осіб-підприємців загальна система оподаткування має найбільш складну систему ведення бізнесу з точки зору обліку та звітності. Проте вона дозволяє займатися будь-яким видом діяльності та не має обмежень, на відміну від спрощеної системи оподаткування.

Порядок оподаткування доходів ФОП визначено ст. 177 ПКУ. Об'єктом оподаткування (що оподатковується за ставкою 18 %) є чистий оподаткований дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та негрошовій формі) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю ФОП (п. 177.2 ст. 177 ПКУ).

Пунктом 177.4 ст. 177 ПКУ визначено перелік витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів ФОП від провадження господарської діяльності на загальній системі оподаткування. Цим переліком не передбачено зарахування до витрат сум благодійної допомоги, яку надає ФОП на загальній системі оподаткування.

ФОП на загальній системі веде облік (зокрема заповнює Книгу обліку доходів і витрат), складає звітність (декларацію, звіт із ЄСВ) та сплачує податок (зокрема шляхом авансових платежів) та ЄСВ (22 % від суми оподатковуваного доходу за себе та найманих працівників (за наявності), але щонайменше від розміру офіційної мінімальної з/п).

Висновок: ФОП на загальній системі оподаткування не може зменшити об'єкт оподаткування від підприємницької діяльності на суми благодійної допомоги. Тому можна вважати, що ця модель здійснення підприємницької діяльності з метою надання благодійної допомоги та вирішення інших соціальних проблем має значний ступінь податкового навантаження.

Через фізичну особу, яка провадить незалежну професійну діяльність

Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або

фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більше ніж 4 фізичних осіб (пп. 14.1.226 ст. 14 ПКУ).

Фізичні особи, що провадять незалежну професійну діяльність, також зобов'язані стати на облік у контролюючих органах за місцем свого постійного проживання як самозайняті особи та отримати довідку про взяття на облік. Порядок оподаткування доходів таких осіб визначено ст. 178 ПКУ.

Доходи осіб, отримані протягом календарного року від провадження незалежної професійної діяльності, зокрема й постраждалих у зоні АТО та ВПО, оподатковуються за ставкою 18 %. Оподатковуваним доходом вважається сукупний чистий дохід: різниця між доходом і документально підтвердженими витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності.

При визначенні сукупного чистого доходу враховуються витрати, наведені в Узагальнюючій податковій консультації щодо деяких питань оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (приватних нотаріусів, адвокатів), затвердженій наказом ДПС України від 24.12.2012 р. № 1185 зі змінами, внесеними Узагальнюючою податковою консультацією щодо витрат приватного нотаріуса, затвердженою наказом Міндоходів України від 30.12.2013 р. № 884.

Зокрема, при визначенні сукупного чистого доходу приватних нотаріусів можуть також враховуватись витрати на сплату щомісячних членських внесків нотаріусами на забезпечення професійного самоврядування нотаріусів (здійснених відповідно до ст. 16 Закону України «Про нотаріат»).

Фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, ведуть облік (зокрема заповнюють Книгу обліку доходів і витрат), складають звітність (декларацію за результатами звітного року, звіт із ЄСВ) та сплачують податок за результатами року та ЄСВ (22 % від суми оподаткованого доходу за себе та найманих працівників (за наявності), але щонайменше від розміру офіційної мінімальної з/п).

Висновок: фізичні особи, що провадять незалежну професійну діяльність, не можуть врахувати при визначенні об'єкта оподаткування від такої діяльності суми благодійної допомоги. Тобто ця модель здійснення соціальної підприємницької діяльності з метою вирішення соціальних проблем також має значний ступінь податкового навантаження.

Через ФОП на спрощеній системі оподаткування

Фізична особа-підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим ст. 291 ПКУ, та реєструється платником єдиного податку в порядку, визначеному главою 1 розділу XIV ПКУ.

Для ФОП на спрощеній системі передбачено певні обмеження. Наприклад, за п. 291.4 ст. 291 ПКУ:

- ФОП першої групи ЄП – можуть здійснювати виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або надання побутових послуг населенню, при цьому не можуть використовувати працю найманих осіб, а обсяг доходу протягом календарного року не має перевищувати 300 тис. грн;
- ФОП другої групи ЄП – можуть здійснювати виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства та надання послуг, проте послуги вони не можуть надавати нікому, окрім населення або інших платників єдиного податку. Тобто ФОП на другій групі не може надавати послуги підприємствам або підприємцям на загальній системі оподаткування. Також не мають права надавати посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна (група 70.31 КВЕДу), здійснювати діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів та каміння. Кількість найманих осіб (за наявності) не може перевищувати одночасно 10 осіб, а обсяг річного доходу – 1,5 млн грн;

- у ФОП третьої групи ЄП обсяг річного доходу не має перевищувати 5 млн грн.

Також є загальний для платників ЄП перелік обмежень, зокрема й видів діяльності (п. 291.5 ст. 291 ПКУ): обмін валюти, діяльність у сфері аудиту, певні обмеження для оренди тощо.

Обов'язковою є вимога до форми розрахунків: платники єдиного податку повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій) (п. 291.6 ст. 291 ПКУ).

Доходом платника єдиного податку є дохід, отриманий протягом податкового періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі. При цьому до доходу не включаються отримані такою фізичною особою пасивні доходи (у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування), а також: доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі і використовується в її господарській діяльності; суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої й поверненої протягом 12 календарних місяців із дня її отримання; суми кредитів.

Ставки оподаткування єдиним податком визначені таким чином (п. 293.2 ст. 293 ПКУ):

- для першої групи платників єдиного податку – у межах до 10 % розміру прожиткового мінімуму (встановлюються сільськими, селищними та міськими радами залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць);
- для другої групи платників єдиного податку – у межах до 20 % розміру мінімальної заробітної плати (встановлюються сільськими, селищними та міськими радами залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць);
- для третьої групи платників ЄП встановлюється у розмірі:
  - 3 % доходу – у разі додаткової сплати ПДВ;
  - 5 % доходу – без сплати ПДВ.

У разі порушення вимог для платників ЄП (загальних чи для відповідної групи) – податок сплачується за ставкою 15 % до суми порушення.

ФОПи на спрощеній системі ведуть облік (зокрема заповнюють Книгу обліку доходів і витрат), складають звітність (декларацію, звіт із ЄСВ), сплачують податок (зокрема платники 1 та 2 груп – шляхом авансових платежів) та ЄСВ (22 % від самостійно визначеного обсягу за себе та найманих працівників (за наявності), але щонайменше від розміру офіційної мінімальної з/п).

Висновок: ФОП на спрощеній системі оподаткування сплачує податок за меншою ставкою, ніж на загальній системі, проте він обчислюється не від прибутку, а від доходу (чи прожиткового мінімуму / мінімальної з/п для платників групи 1-2 ЄП). Можливість та вигідність застосування загальної чи спрощеної системи оподаткування має визначатись залежно від видів діяльності та норми рентабельності бізнесу.

Податкових пільг для здійснення соціального підприємництва через ФОП на спрощеній системі також не передбачено. Тобто єдиний податок сплачується незалежно від благодійної діяльності, а дохід (прибуток) після сплати податку спрямовується на вирішення соціальних проблем. Іншими словами, така модель є аналогічною до загальної системи оподаткування для ФОП у частині податкового навантаження на діяльність соціального підприємництва.

Можливість отримання фізичними особами податкової знижки за благодійність

На сьогодні податкових пільг для ФОП (на загальній і спрощеній системах оподаткування) та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, у сфері соціального підприємництва не передбачено.

Проте фізична особа, що є також найманим працівником (за основним чи додатковим джерелом доходу) та отримує з/п, незалеж-

но від провадження діяльності як ФОП чи незалежної професійної діяльності, має право включити до податкової знижки суму наданої благодійної допомоги (у зменшення оподаткованого доходу у вигляді з/п за наслідками звітного податкового року). Тобто повернути частину сплаченого протягом року податку із з/п.

Зокрема, до податкової знижки може бути включено суму коштів або вартість майна, перерахованих (переданих) у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям (внесеним до Реєстру НУО) у розмірі, що не перевищує 4 % суми загального оподаткованого доходу такого звітного року (пп. 166.3.2 ст. 166 ПКУ).

При цьому є обмеження щодо розміру з/п, який дає право на застосування податкової знижки: загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподаткованого доходу фізичної особи, нарахованого як заробітна плата. До податкової знижки включаються фактично здійснені фізичною особою протягом року витрати, підтверджені платіжними та розрахунковими документами (квитанціями, фіскальними / товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, а також копіями договорів тощо). Оригінали таких документів не надсилаються до фіскального органу, але підлягають зберіганню протягом строку давності (3 років).

Підстави для нарахування податкової знижки із зазначенням конкретних сум відображаються платником податку у річній податковій декларації, за результатами подання якої фізична особа отримує з бюджету повернення частини утриманого протягом року із з/п податку на доходи фізичних осіб.

2.5. Організація соціального підприємництва шляхом укладання договорів про спільну діяльність суб'єктів різних ОПФ (організацій громадянського суспільства, підприємницьких суб'єктів, фізичних осіб)

Однією з можливих форм здійснення соціального підприємництва є також форма об'єднання зусиль суб'єктів різних ОПФ шляхом укладення договору про спільну діяльність.

Така форма, наприклад, може сприяти працевлаштуванню вразливих категорій населення, зокрема ВПО та постраждалих у зоні проведення АТО. Спільна діяльність без створення юридичної особи – господарська діяльність, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними. За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети.

Укладаючи договір спільної діяльності, сторони можуть ставити перед собою як комерційну мету, тобто пов'язану з отриманням прибутку, так і некомерційну.

Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників.

Договір про спільну діяльність може бути **двостороннім** або **багатостороннім**. Сторонами (учасниками) договору про спільну діяльність можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи (наприклад, благодійні та громадські організації, юридичні особи на загальній / спрощеній системі оподаткування, фізичні особи-підприємці на загальній / спрощеній системі оподаткування, інші фізичні особи тощо). Крім того, виходячи зі змісту ст. 23 Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР, учасниками таких договорів можуть бути й іноземні інвестори.

У договорі про спільну діяльність необхідно звернути увагу на таке важливе питання, як порядок ведення спільних справ, зокре-

ма порядок прийняття рішень. Потрібно також визначити, на кого має бути покладене керівництво спільною діяльністю, встановити порядок проведення фінансових операцій. Доцільно, крім того, передбачити порядок здійснення контролю за спільною діяльністю.

Цивільним кодексом передбачений обов'язок ведення бухгалтерського обліку спільної діяльності. Ведення бухгалтерського обліку спільного майна учасників може бути доручено ними одному з учасників. При цьому якщо сторонами договору є не СПД (наприклад, фізичні особи), то відповідальними за ведення обліку, подання звітності та сплату податків визначаються ті зі сторін, які є СПД (юридичними особами-платниками на загальній / спрощеній системі оподаткування, ФОПами).

Прибуток, одержаний учасниками в результаті їхньої спільної діяльності, розподіляється пропорційно до вартості вкладів учасників у спільне майно.

Питання необхідності окремого обліку у податкових органах договорів про спільну діяльність та відповідного звітування і сплати податків не є однозначним та залежить від умов таких договорів.

Так, у контролюючих органах окремо не обліковуються ті договори про спільну діяльність, «на які не поширюються особливості податкового обліку та оподаткування спільної діяльності» (п. 64.6 ПКУ).

Наприклад, на сайті ДФС наявне роз'яснення, що в податковій службі не реєструються договори про спільну діяльність між юридичними та фізичними особами, а також з ФОП, які не передбачають об'єднання вкладів (майна) (вони, по суті, є звичайними цивільно-правовими договорами).

Також не реєструються договори, у результаті об'єднання зусиль та діяльності яких не виникає об'єктів оподаткування та звітування щодо цієї спільної діяльності (наприклад, земельного податку, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, ПДВ від оборотів спільної діяльності тощо).

Кожен учасник таких договорів перебуває на обліку у контролюючих органах та виконує обов'язки платника податків самостійно.

Для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством (п. 44.1 ст. 44 ПКУ).

В окремих випадках **договори про спільну діяльність підлягають окремому обліку в податкових органах**: договори про спільну діяльність на території України без створення юридичних осіб, на які поширюються особливості податкового обліку та оподаткування діяльності за такими договорами (угодами), визначені Податковим кодексом». Для цих цілей у ДФС ведеться окремий Реєстр договорів про спільну діяльність (умови включення до такого Реєстру та його ведення передбачені Порядком обліку платників податків за наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1588).

Підпунктом 14.1.139 ст.14 ПКУ визначено, що для цілей оподаткування дві чи більше особи, які здійснюють спільну діяльність без утворення юридичної особи, вважаються окремою особою у межах такої діяльності.

Наприклад, облік для цілей ПДВ: на обліку в податковій перебувають договори про спільну діяльність без створення юридичних осіб, за якими здійснюються операції з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню згідно з розділом V (ПДВ) ПКУ. Уповноважена особа за ведення обліку спільної діяльності реєструється окремим платником ПДВ для обліку саме такої діяльності (окремо від результатів її власної діяльності). Зокрема, в оприлюдненому на сайті ДФС України листі (від 06.10.2016 № 21691/6/99-99-15-02-02-15) зазначається, що підставою для взяття на облік договору про спільну діяльність є, зокрема, прийняття контролюючим органом рішення про реєстрацію платником ПДВ уповноваженої особи. Після взяття на облік договору про спільну діяльність відомості про нього включаються до Реєстру договорів про спільну діяльність.

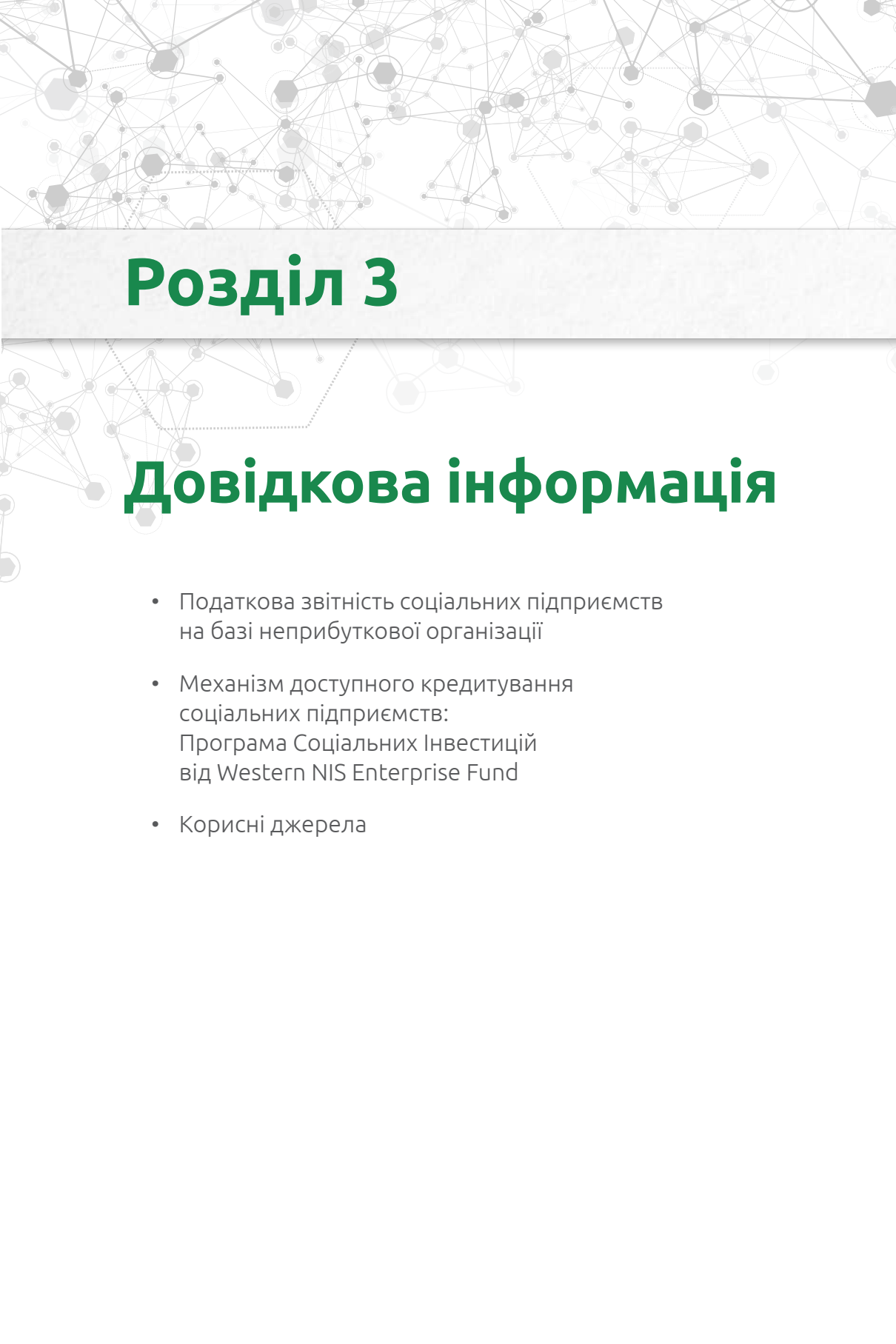
Крім того, передбачено окреме взяття на облік договорів (контрактів) про спільну діяльність у разі участі іноземного інвестора. Таке взяття на облік здійснюється після державної реєстрації договору (контракту) згідно з Положенням про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 р. №112.

Також у контролюючих органах окремо обліковуються договори про спільну діяльність у разі, якщо:

- договором передбачене використання нерухомого майна державної власності, що перебуває у господарському віданні чи оперативному управлінні учасника договору про спільну діяльність;
- договором передбачене використання надр (з отриманням спеціальних дозволів на користування надрами) тощо.

Взяття на облік договору або угоди здійснюється шляхом додаткового взяття на облік учасника договору про спільну діяльність (уповноваженої особи як платника податків) – відповідального за утримання та внесення податків до бюджету під час виконання договору або угоди. Заяву про взяття на облік такий платник податків зобов'язаний подати протягом 10 календарних днів після реєстрації договору (чи угоди), або після набрання ним чинності, якщо відповідно до законодавства реєстрація договору не проводиться.

Висновок: укладення договору про спільну діяльність може бути зручною формою організації спільних соціальних зусиль різних суб'єктів – СПД, ОГС, фізичних осіб, зокрема одночасно як з комерційною метою, так і соціально важливою. Проте попередньо слід проаналізувати необхідність здійснення державної реєстрації такого договору, постановки на окремий податковий облік, подання окремої податкової звітності та сплати податків. Тобто зважити зручності та можливі складнощі даної ОПФ відносин для втілення соціального підприємницького проекту.

Розділ 3

Довідкова інформація

- Податкова звітність соціальних підприємств на базі неприбуткової організації
- Механізм доступного кредитування соціальних підприємств:
Програма Соціальних Інвестицій від Western NIS Enterprise Fund
- Корисні джерела

3.1. Ведення обліку та звітність неприбуткових організацій

Громадські, благодійні та інші організації після включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій не є платниками податку на прибуток підприємств. Тобто не нараховують та не сплачують податок від будь-яких доходів від своєї діяльності, у разі відсутності ними порушення вимог «неприбутковості» (передбачених п. 133.4 ст. 133 ПКУ).

При цьому вони все одно мають вести бухгалтерський облік та зберігати облікові документи у встановлені законодавством строки: не менше 3 років від подання звітності, для складання якої вони використовувались, а для ГО – не менше 5 років (відповідно до спеціального положення – ст. 23 Закону про ГО).

Також неприбуткові організації мають подавати звітність: податкову, фінансову та статистичну.

3.1.1. Податковий Звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації.

Неприбуткова організація як неплатник податку на прибуток має подавати до органу ДФС за місцем податкової адреси Звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації.

Останній день подання річного Звіту – 1 березня наступного за звітним року (або 29 лютого у високосних роках): Звіт подається за результатами календарного року – протягом 60 календарних днів від його завершення (підпункт 49.18.3 статті 49 ПКУ), окрім випадків вчинення порушення вимог для неприбутковості, для яких підпунктами 133.4.3 та 133.4.4 статті 133 ПКУ передбачено особливі правила звітування.

Звіт заповнюється на підставі та у відповідності з даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також договорів, первинних, розрахункових та інших облікових документів, пов'язаних зі здійсненням Вашою організацією її діяльності, – за правилами ведення бухгалтерського обліку, тобто за методом

нарахування доходів та витрат (а не за касовим методом, що застосовується бюджетними установами).

Бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються, зокрема, на принципі нарахування та відповідності доходів і витрат: для визначення фінансового результату порівнюються доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в б/о та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів (стаття 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»).

Форма Звіту – єдина для всіх видів неприбуткових організацій, у порівнянні з попередньою – суттєво скорочена за обсягом.

За відсутності порушень ПКУ – заповнюється тільки частина I Звіту стосовно доходів та витрат (крім заголовної та завершальної). Частина II стосовно самостійного нарахування податкового зобов'язання з податку на прибуток за ставкою 18 % – заповнюється тільки у разі вчинення порушення (допущення нецільового використання коштів та майна організації – за напрямками, не передбаченими статутом, або розподілу серед засновників, учасників, членів органів правління, членів організації, працівників та пов'язаних з ними осіб).

Частина стосовно доходів неприбуткової організації

Перелік доходів не є вичерпним, тому доходи, конкретно не визначені у переліку, можна зазначати в рядку 1.11 як «інші доходи».

Загальна порада – визначатися між рядками слід ближче до суті операції та джерела надходжень та з урахуванням відповідних формулювань у первинних та розрахункових документів. Головне – не припускати дублювання зазначених показників у різних рядках Звіту.

Частина щодо витрат неприбуткових організацій

При заповненні частини щодо витрат також головне – не пускатися повторного врахування одних і тих же сум.

У разі здійснення операцій із гуманітарною допомогою – потрібно обов'язково заповнювати додаток ГД до Звіту (і щодо доходів, і щодо витрат).

Для новостворених неприбуткових організацій / або організацій, що вперше набули ознаку неприбутковості протягом року, передбачено такі особливості звітування:

- за період перебування в Реєстрі неприбуткових організацій (тобто за період від дати внесення до Реєстру) – подається Звіт неприбуткової організації;
- за інший період звітного року (від створення організації, реєстрація в Реєстрі відбулась протягом 10 днів / або від початку

Питання подання Звіту у разі відсутності діяльності та показників протягом звітного року: за загальним правилом, передбаченим пунктом 49.2 статті 49 ПКУ, не подавати Звіт чи іншу декларацію теоретично можна – лише у разі повної відсутності показників, які підлягають декларуванню. Але з метою уникнення непорозумінь з органом ДФС та необхідності подальшого оскарження виставлених санкцій за неподання податкової звітності, рекомендується утримуватись від застосування даного положення (крім того, з доведенням повної відсутності показників можуть виникнути складнощі, навіть за відсутності надходжень – можуть бути нарахування з/п, за оренду приміщення, за комунальні послуги тощо). За відсутності показників – рекомендуємо подати Звіт із прокресленнями, для однозначного розуміння податковим інспектором ситуації – відсутності показників, а не порушення порядку подання звітності.

року – до внесення до Реєстру) – подається Декларація з податку на прибуток підприємств за формою згідно з наказом Мінфіну від 20.10.2015 р. № 897 (оскільки за такий період організація мала статус платника податку на прибуток).

Просимо звернути увагу! Річна фінансова звітність має обов'язково подаватися разом зі Звітом до органу ДФС. Інакше Звіт має право вважатись неприйнятим. Фінансова звітність є додатком до Звіту та її невід'ємною частиною (згідно з пунктом 46.2 статті 46 ПКУ).

- Про подання відповідних форм наприкінці Звіту у полі «Наявність поданих до Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації додатків – форм фінансової звітності» робиться відмітка (відмітки), залежно від форм, що подаються:

Наявність поданих до Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації додатків – форм фінансової звітності ⁶	Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Звіт про рух грошових коштів	Звіт про власний капітал	Примітки до річної фінансової звітності	Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва		Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва		Звіт про результати фінансової діяльності ⁷
						Баланс	Звіт про фінансові результати	Баланс	Звіт про фінансові результати	

Неприбуткові організації подають до Звіту такі ж самі форми фінансової звітності, які вони подають (мають подавати!) до органів статистики відповідно до законодавства. Детальніше про вибір та заповнення форм фінансової звітності йдеться нижче, у частині 2 про фінансову звітність.

3.1.2. Фінансова звітність

ОГС мають складати та подавати фінансову звітність для різних державних інстанцій, зокрема:

- до органу ДФС – тільки річна фінансова звітність – як додаток до щорічного Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації (у граничні строки для по-

дання Звіту, тобто до **1 березня**). Податківці на місцях також часто просять електронну версію фінансової звітності в Excel (у зв'язку з технічними складнощами), можете, за можливості, бути готові, але не приймати Звіт за наявності у Вас лише паперової версії інспектори не мають права;

- до органу державної статистики (просять два примірники, додатково до Вашого):
  - - річна фінансова звітність (до 28 лютого) – для ОГС, які за критеріями ст. 55 Господарського кодексу України щодо річного доходу та чисельності працівників підпадають під суб'єктів мікро- / малого підприємництва (щодо критеріїв – нижче);
  - - річна (до 28 лютого) та квартальна (до 25 числа місяця після кварталу) – ОГС, які за критеріями ст. 55 Господарського кодексу України щодо річного доходу та чисельності працівників підпадають під суб'єктів середнього / великого підприємництва;
- до державного реєстратора за місцезнаходженням реєстраційної справи – річна фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати (до 1 червня). Передбачено п. 3 ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Стосовно вибору форм фінансової звітності:

Неприбуткові організації мають право заповнювати спрощені форми фінансової звітності у складі Балансу та Звіту про фінансові результати, затверджені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 (П(С)БО 25):

- спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми №1-мс, №2-мс) – для ОГС, які за критеріями ст. 55 Господарського кодексу України щодо річного доходу та чисельності працівників підпадають під суб'єктів мікропідприємництва, або
- фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми №1-м, №2-м) – для ОГС, які за критеріями ст. 55 Господарського ко-

дексу України щодо річного доходу та чисельності працівників підпадають під суб'єктів малого підприємництва.

Право на заповнення неприбутковими організаціями скорочених за показниками форм прямо передбачено ч. 3 ст. 11 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

ОГС, що не займаються підприємницькою діяльністю (а також неприбуткові організації, що займаються соціальним підприємництвом, але відповідають критеріям суб'єктів малого / мікропідприємництва), також ведуть облік та заповнюють звітність з використанням спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку, затвердженого наказом Мінфіну від 19.04.2001 р. № 186 (згідно з п. 2 даного наказу).

Звичайно, за бажанням організації (засновників, донорів тощо) у разі доцільності (залежно від її оборотів та різноманітності напрямків діяльності тощо) – вона також має право на заповнення повної, не спрощеної форми фінансової звітності, затвердженої Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 (НП(С)БО 1). Дана форма фінансової звітності також може бути рекомендована (для уникнення можливих непорозумінь) для ОГС, які реалізують своє право на підприємницьку діяльність та за критеріями ст. 55 Господарського кодексу України щодо річного доходу та чисельності працівників підпадають під суб'єктів середнього / великого підприємництва.

Повна фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до річної фінансової звітності.

Нарешті, розберемося з критеріями мікро- / малого та середнього / великого підприємництва для ОГС за п. 3 ст. 55 Господарського кодексу України:

- суб'єкти мікропідприємництва: не більше 10 осіб – середня кількість працівників за рік та не більше 2 млн. євро (в еквіваленті за середньорічним курсом НБУ) річний дохід від будь-якої діяльності;

- суб'єкти малого підприємництва, аналогічно: не більше 50 працівників та не більше 10 млн. євро річний дохід;
- суб'єкти середнього підприємництва: не більше 250 працівників та не більше 50 млн.євро річний дохід;
- суб'єкти великого підприємництва: понад 250 осіб та понад 50 млн. євро річний дохід.

Таким чином, ОГС – неприбуткові організації мають складати та подавати наступні форми фінансової звітності – залежно від критеріїв, під які вони підпадають щодо річного доходу та чисельності працівників:

- ОГС з ознаками суб'єкта мікропідприємництва (не більше 2 млн. євро річний дохід, не більше 10 працівників): мають право подавати спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-мс, № 2-мс) – тільки річний (до статистики, до податкової та держреєстратору);
- ОГС з ознаками суб'єкта малого підприємництва (не більше 10 млн. євро річний дохід, не більше 50 працівників): мають право подавати фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-м, № 2-м) – квартальні та річний (до статистики) та річний (до податкової та держреєстратору);
- ОГС, що не займаються підприємницькою діяльністю, з ознаками суб'єкта середнього / великого підприємництва (понад 10 млн. євро річний дохід, понад 50 працівників) – мають право подавати фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми №1-м, №2-м) – квартальні та річний (до статистики) та річний (до податкової та держреєстратору) (згідно із Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»), хоча рекомендується заповнювати повну фінансову звітність за НП(С)БО 1;
- ОГС, які провадять підприємницьку діяльність, з ознаками суб'єкта середнього / великого підприємництва (понад 10 млн. євро річний дохід, понад 50 працівників) – дуже рекомендуються до заповнення повної фінансової звітності за НП(С)БО 1 – квартальної та річної (до статистики) та річ-

ної (до податкової та держреєстратору). З однієї сторони, за Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» вони мають право як неприбуткові організації подавати фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми №1-м, №2-м), але з іншої – підзаконним актом (п. 2 наказу Мініну від 19.04.2001 р. № 186) таке право передбачено тільки для організацій, які не займаються підприємницькою діяльністю, у зв'язку з чим можуть виникнути неузгодженості у процесі подання.

3.1.3. Статистична звітність

Для ГО передбачено подання спеціальної форми статистичної звітності (за напрямком «Політична та інша суспільна діяльність»): форми державного статистичного спостереження: **№ 1-громадська організація (річна)** «Звіт про діяльність громадської організації». Подається за рік: до 10 березня.

Форма затверджена наказом Держкомстату України від 23.11.2016р. №221, Інструкція щодо її заповнення – наказом Держкомстату від 01.10.2007 р. № 364.

Неприбуткові організації також у загальному порядку подають інші форми державного статистичного спостереження, що не є спеціальними для неприбуткових організацій (за напрямком «Оплата праці та соціально-трудова відносини» тощо).

3.1.4. Інша податкова звітність (залежно від діяльності)

Неприбуткова організація має подавати також іншу податкову звітність, перелік якої залежить від діяльності організації та наявності об'єктів оподаткування та/або декларування (у разі користування пільгами), у т.ч., але не виключно:

- У разі наявності нарахувань / виплат доходів на користь фізичних осіб, у т.ч. штатних працівників (та/або ФОПів – для звіту з податку на доходи фізичних осіб), протягом кварталу заповнюється та подається:

- з податку на доходи фізичних осіб – Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ), затверджена наказом Мінфіну від 13.01.2015 р. № 4 (квартальний, протягом 40 календарних днів після кварталу) та з єдиного соціального внеску (ЄСВ) – Звіт щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений наказом Мінфіну від 11.04.2016 р. № 441 (щомісячний, протягом 20 календарних днів наступного місяця).
- ПДВ: неприбутковість не звільняє від обов'язку реєстрації платником ПДВ та від подання декларації – у разі якщо організація здійснює оподатковувані ПДВ операції в обсязі, для якого така реєстрація є обов'язковою. Адже за ПКУ наявність об'єкту оподаткування ПДВ залежить від суті операції (послуги), а не від кола осіб, що надають такі послуги. Зокрема, неприбуткова організація зобов'язана зареєструватися платником ПДВ, якщо протягом останніх 12 календарних місяців загальна сума від операцій з постачання товарів, послуг, що підлягають за ПКУ оподаткуванню ПДВ за ставками 20% (основною), 7%, 0% або також звільнені від оподаткування ПДВ, сукупно перевищує 1 млн. грн (без урахування ПДВ). Тобто до розрахунку граничної суми 1 млн. грн відносяться всі обороти, крім як за тими операціями, що не є об'єктом оподаткування ПДВ. Звільнені від ПДВ операції включаються до розрахунку ліміту, хоч і не передбачають сплати ПДВ (адже операція є об'єктом, просто не оподатковується як пільга). Після реєстрації платником ПДВ організація має нараховувати податковий кредит при придбанні та податкові зобов'язання при постачанні (крім операцій, які хоча і є об'єктом оподаткування, але звільняються від ПДВ як пільга). Чинна форма декларації з ПДВ затверджена наказом Мінфіну від 28.01.2016 р. № 21 (щомісячна, протягом 20 календарних днів наступного місяця). У разі наявності звільнених від опо-

даткування ПДВ операцій за період – до декларації також додається спеціальний додаток Дб.

- За наявності нерухомого / рухомого майна у власності організації – подається звітність з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; з земельного податку, з транспортного податку.
- У разі здійснення викидів (скидів) забруднюючих речовин, розміщення відходів у процесі діяльності – подається звітність з екологічного податку тощо.
- У разі отримання пільг з оподаткування (ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо) також подається Звіт про суми податкових пільг (форма за постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1233). Звіт складається за умов користування такими пільгами за ПКУ. Так, власне, ознака неприбутковості з податку на прибуток, за формальною ознакою, не є пільгою (адже неприбуткові організації, взагалі, не є платниками цього податку) та у Звіті про суми податкових пільг відповідні суми не відображаються.
- У разі отримання гуманітарної допомоги в іноземній валюті подається Звіт про наявність та розподіл гуманітарної допомоги в іноземній валюті (до ДФС та Мінсоцполітики у довільній формі).

3.2. Western NIS Enterprise Fund.

Програма Соціальних Інвестицій. Механізм доступного кредитування соціальних підприємств

3.2.1. Загальна інформація

З метою вирішення актуальних соціальних проблем в Україні Програма соціального інвестування WNISEF (далі ПІІ) розробила механізм пільгового кредитування соціальних підприємств, який реалізується спільно з комерційними банками-партнерами.

3.2.2. Умови кредитування

Сума кредиту: Від 10 000 до 100 000 доларів США у гривневому еквіваленті

Валюта кредиту: гривня України

Кредитна ставка: від 5 % до 10 % річних (фіксована ставка протягом усього терміну кредиту). Розмір ставки буде встановлюватися кредитним комітетом програми індивідуально

Термін кредитування: до 36 місяців (3 роки) для придбання обладнання, нерухомості; до 24 місяців (2 роки) для поповнення обігових коштів

Забезпечення кредиту: ліквідна застава (обладнання, автотранспорт, нерухомість) та Депозит від WNISEF

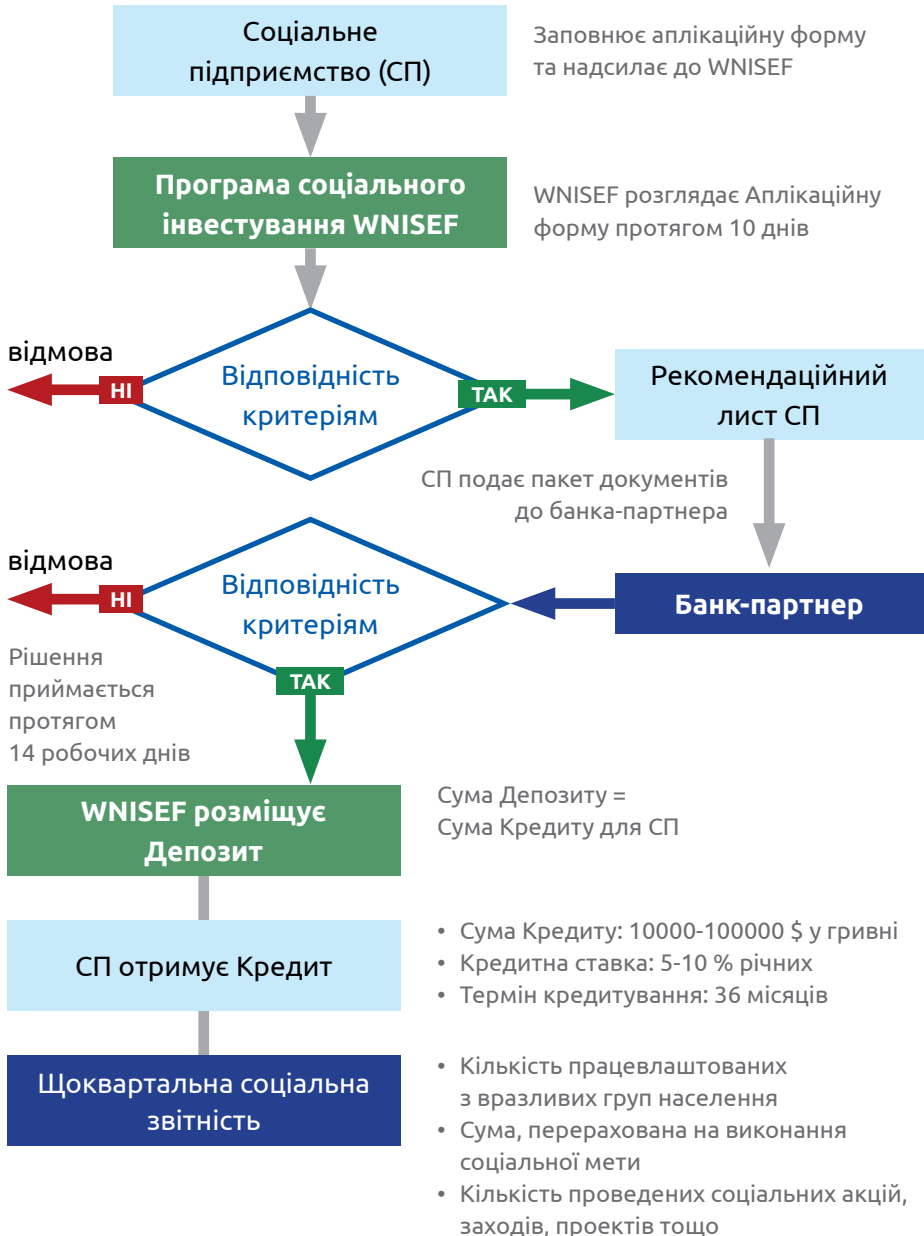
Власний внесок: від 10 % до 30 %

Умови видачі кредиту: 100 % (одноразово уся сума кредиту) або невідновлювана кредитна лінія (видача суми кредиту кількома траншами)

Цільове використання кредиту: придбання обладнання, нерухомості, поповнення обігових коштів

Умови погашення кредиту: класичний графік погашення (% нараховуються на залишок заборгованості по тілу кредиту); ануїтет (рівними частинами); інше (за згодою банку)

Механізм пільгового кредитування соціальних підприємств

3.2.3. Хто може бути потенційним одержувачем доступного кредиту

Соціальні підприємства мають відповідати 3 основним критеріям, щоб скористатися підтримкою ПСІ:

1. бути зареєстрованою юридичною особою відповідно до чинного законодавства України, або фізичною особою-підприємцем та здійснювати комерційну діяльність;
2. мати чітко прописану в офіційних документах соціальну (екологічну) мету своєї діяльності;
3. мати чітко прописаний механізм розподілу прибутку, де буде видно, скільки відсотків прибутку спрямовується на соціальну мету.

Для участі у програмі потрібно заповнити апікаційну форму та надіслати її на адресу vnazaruk@wnisef.org

3.2.4. Критерії оцінки

При оцінюванні апікаційних форм будуть застосовуватися такі критерії:

- Соціальний вплив від інвестиції;
- Організаційний потенціал соціального підприємства;
- Привабливість, раціональність і перспективність бізнес-ідеї;
- Логічність і зрозумілість викладеної інформації.

3.3. Корисні джерела:

www.socialbusiness.in.ua –

Інтернет-портал «Соціальне підприємництво в Україні»

web.facebook.com/socialenterpriseorg –

Група «Соціальне підприємництво» у Фейсбук

www.facebook.com/pg/biznes.forum.lviv/photos/?ref=page_internal

web.facebook.com/socialenterpriseorg –

Група «Соціальне підприємництво» у Фейсбук

www.youtube.com/user/SocialEnterpriseOrg –

Канал «Соціальне підприємництво»

www.coursera.org/specializations/social-entrepreneurship-cbs –

Курс із соціального підприємництва

ua.usembassy.gov/uk/uk/democracy.html –

Фонд сприяння демократії Посольства США в Україні

www.britishcouncil.org.ua/programmes/society/social-enterprise-development – Британська Рада в Україні

ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises –

Європейська комісія про соціальне підприємництво

www.democracyendowment.eu – Європейський фонд за демократію

www.ashoka.org – АШОКА: фундація з підтримки соціального підприємництва

www.schwabfound.org – Фонд Шваба

www.socialenterprise.org.uk

www.socialenterprisescotland.org.uk

www.social-enterprise.nl

www.centreforsocialenterprise.com

www.nesst.org/social-enterprise

ssir.org/articles/entry/social_entrepreneurship_the_case_for_definition

ssir.org/tags/Social+Entrepreneurship –

Stanford Social Innovation Review (Tag: Social Entrepreneurship)

www.socialtraders.com.au/about-social-enterprise/

www.weforum.org/agenda/2015/12/explainer-what-is-a-social-entrepreneur/
www.raise.sg/

www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/podii-zakhody/anonsy/168-ii-vseukrainskyi-forum-sotsialnykh-pidpryemstv

cicc.org.ua

gurt.org.ua – Ресурсний центр «Гурт»

goo.gl/njWxWS

(спецпроект «Встигни у новий Реєстр неприбуткових організацій»),

goo.gl/Pp7XHh (соціальне підприємництво через неприбуткові організації),

goo.gl/6C1bPP (звітність неприбуткових організацій)

www.prostir.ua – Портал «Громадський простір»

www.prostir.ua/event/ii-vseukrainskyj-forum-sotsialnyh-pidpryemstv

www.biggggidea.com – Платформа «Велика Ідея»

www.cd-platform.org – Платформа розвитку громадянського суспільства Маркетплейс

www.uniter.org.ua – Проект «Об'єднаймося заради реформ» (UNITER)

ddr.minjust.gov.ua/uk/d8fd76a847086daaf0583969c6c093f7/

normatyvnopravova_baza

online.minjust.gov.ua

usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch

sfs.gov.ua

sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/

cabinet.sfs.gov.ua/cabinet/faces/public/reestr.jspx

www.ucipr.org.ua – Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД)

www.facebook.com/citizensinactionUA

www.facebook.com/UCIPR/

twitter.com/ucipr

<https://goo.gl/uLLveS> – Стаття про звітність ОГС на сайті УНЦПД

dovidnyk.org.ua – Довідник громадського активіста (довідник Проекту USAID «Громадяни в дії» УНЦПД)

Соціальне підприємництво.
Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування.
Посібник

Автори:
Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю.

Редактор:
Олександр Равчев

Літературний коректор:
Оксана Базан

Росповсюджується безкоштовно.

Український незалежний центр
політичних досліджень, 2017.

www.ucipr.org.ua

Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 5,35
Наклад 500 прим.
Замовлення №10/11

Видавець і виготовлювач ТОВ «Агентство «Україна»
01054, м. Київ, вул. Гончара, 55.
(Свідоцтво про реєстрацію ДК №265 від 30.11.2000 р.)

Цей посібник детально розглядає правові аспекти розвитку соціального підприємництва. Він допоможе зрозуміти, яку організаційно правову-форму можна обрати, як отримати податкові пільги та як вести документацію, щоб не мати проблем з державними органами.

